

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

בבא קמא דף לג

ריב מאירת עינים

חשן משפט תבא הלכות חובל בחבירו

מאירת עינים

גו דהרי לא ביוון לביישו. אלא לגבות ממנו הויקו: סעיף ב' הו נותן לגדול דמי בשתו ש"א קבון. כתיבן מ"ך סעיף ל"ו נחבאל דנקטן אין חייבין על גושתו אלא נחבאל ששכחלימין אותו הוא נכסל, וש ג"כ כתב המחבר דמ"מ אין דומה המניש הקטן להמניש הגדול, וזה שכתב כאן שאינו נותן לו אלא דמי

מ"מ לכו"ע אלוס גדול אינו חייב וכמ"ש הטור והמחבר ומור"ם כתיבן [טור סעיף ו' ומחבר ומור"ם] כסעיף ד' וגם זה מוזכר כתיבן ש"ס [סעיף א'] ובשאר מקומות: סעיף ד' הו פושע הוא. ככלל פושע הוא הזקן והכלים שהוגשו נלמדו שחייב בעל הכלים נזקין דהישן וק"ל: סעיף ה'

זושה של קטן, שהרי לא נחבון אלא לזושה כו ולזושה הימירה לא כיון, וזושה שלא נכונה אין מחייבין עליו: סעיף ג' הו יש אוזברים דיעבר כו"י. דין זה כתבו הטור [סעיף ד'] וגם שאר פוסקים בפשיטות כלי פלוגתא, ומה שסיים וכתב ו"ל, אכל נזק חייב אפילו אנוס כו', כתיבן דמי הטור

הגה ^הוכן מי שקובל על חבירו שמשרו או גנב לו וכיוצא בזה אף על פי שלא יוכל לזכור עליו מכל מקום פטור ^הדהרי לא כיוון לביישו.

ו. וסימא את עינו פטור. טעם הדבר, כיון דהתאבדו שניהם נרצון וכל אחד דעתו הייתה להפיל לחבירו, וכל אחד ידע שא"ל לאמנא שיפילו דוקא באופן שלא יהיה בו הזק, ה"ל כאלו נחבאלו ומחלו אהדדי שאף אם יאדע לאחד הזק יהיה מה שיהיה כיון שלא נחבון חבירו להזיקו אלא שקרה לו

ב' המתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול הנותן לגדול דמי בושתו של קטן הנתכוון לבייש את העבד ובייש בן חורין נותן לבן חורין דמי בושתו של עבד.

דך נפילתו שיהיה פטור. דומה למ"ש [ראה ב"ק ל"ב ע"א] שניס שרצין נרה"ר והזיקו זה את זה דרך רילתן דפטור המזיק, משום דכל הרץ נרה"ר יודע שגם לאחרים יש רשות לרוץ נרה"ר, וכאשר יפגשו שנים הרצין זה נגד זה דרכן להזיק זה את זה. ואע"ג דלמירין אדם מועד לעולם, ע"כ לאו ככל ענין אמרוהו, דהרי בהזיקת אנוס גמור פטור. וכאשר כתבתי טעם זה, כן הוא

ג' ^היש אומרים דיעבר ריפוי ושבת ^החייב אפילו שלא בכונה ובבלבד שלא יהא אנוס אלא שוגג קרוב למזיד אבל בנזק חייב ^האפילו אנוס ^האדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן.

דגרי הר"ש כמ"ש פ"ב סעיף ט"ו וז"ל וכן נראה שיש להחיל עליו כיון דהוא מועד לעולם, ע"כ לאו ככל ענין אמרוהו, דהרי בהזיקת אנוס גמור פטור. וכאשר כתבתי טעם זה, כן הוא דברי הר"ש כמ"ש פ"ב סעיף ט"ו וז"ל וכן נראה שיש להחיל עליו כיון דהוא מועד לעולם, ע"כ לאו ככל ענין אמרוהו, דהרי בהזיקת אנוס גמור פטור. וכאשר כתבתי טעם זה, כן הוא

ד' כמה דברים אמורים שישן חייב בשישנו שניהם כאחד ונתהפך אחד מהם על חבירו והזיקו או קרע בגדיו אבל אם היה אחד ישן ובא חבירו ושכב בצדו זה שבא באחרונה חייב אם הזיק לראשון ואם הראשון הזיק פטור ^הוהוא הדין ככל אנוס גדול כזה פטור המזיק ^הוכן אם הניח כליו בצד הישן ונתהפך עליהם ושברם פטור שזה שהניחם בצדו ^הפושע הוא במה שהניחם בצדו.

דגרי הר"ש כמ"ש פ"ב סעיף ט"ו וז"ל וכן נראה שיש להחיל עליו כיון דהוא מועד לעולם, ע"כ לאו ככל ענין אמרוהו, דהרי בהזיקת אנוס גמור פטור. וכאשר כתבתי טעם זה, כן הוא דברי הר"ש כמ"ש פ"ב סעיף ט"ו וז"ל וכן נראה שיש להחיל עליו כיון דהוא מועד לעולם, ע"כ לאו ככל ענין אמרוהו, דהרי בהזיקת אנוס גמור פטור. וכאשר כתבתי טעם זה, כן הוא

ה' שנים שנתאבקו יחד והאחד הפיל חבירו לארץ ונפל עליו וסימא את עינו פטור.

עוד מזה:

ה' ^השנים שנתאבקו יחד והאחד הפיל חבירו לארץ ונפל עליו וסימא את עינו פטור. ציונים ומקורות סימן תבא א' (א) מהרי"ו וילן סי' קס"ח. ד"מ סימן ת"כ סעיף ל"ג. (ב) טור סעיף ד' וז"ל וז"ל סוף פסק האומנין ב"מ פ"ב ע"ב ד"ה וסבר. (ג) רמב"ם ירושלמי נפיל ל"א ח"ב ד"מ סימן ו' סעיף ו'. (ד) טור סעיף ו' בשם הר"ש כמ"ש פ"ב סעיף ט"ו וז"ל וכן נראה שיש להחיל עליו כיון דהוא מועד לעולם, ע"כ לאו ככל ענין אמרוהו, דהרי בהזיקת אנוס גמור פטור. וכאשר כתבתי טעם זה, כן הוא

זושה של קטן, שהרי לא נחבון אלא לזושה כו ולזושה הימירה לא כיון, וזושה שלא נכונה אין מחייבין עליו: סעיף ג' הו יש אוזברים דיעבר כו"י. דין זה כתבו הטור [סעיף ד'] וגם שאר פוסקים בפשיטות כלי פלוגתא, ומה שסיים וכתב ו"ל, אכל נזק חייב אפילו אנוס כו', כתיבן דמי הטור [בסעיף י"ג] והמחבר כסעיף י"א דאפילו נפל מהגג נרות שאינה מלויה חייב נזק. ועיין לעיל ריש סימן טע"ח מ"ש המחבר כשני קטנים תכופים זה לזה סעיף א' ב', ושם כתבתי כמ"ש [סעיף ב'] מוכח מדעת הטור [כאן, ושם סעיף א'] והמחבר שמתלקים בין נפל ע"ג אדם והזיקו דחייב נזקו אפילו כנפל נרות שאינה מלויה, וכן נפל על הכלים דאינו חייב נזקו כי אם נרות מלויה, וכתיבן זה מנפל ע"ג אדם איירי, משו"ה סתמו הטור [בסעיף י"ג] והמחבר כסעיף י"א וכתבו דאפילו נרות שאינה מלויה חייב ע"ש ודוק: ו' חייב אפילו ש"א בכוונה. נלמד מדכתיב [שמות כ"א י"ח] כי ירצונו כו', ושם קרוב למוד הוא, וריפוי וצדק כתובין שם [פי' י"ח] וה"ה ללעזר: ו' אפילו אנוס. ילפינן לה [ב"ק כ"ו ע"ב] מיתורא דקרא דכתיב [שם שם כ"ה] פלע תחת פלע, והל"ל פלע פלע, וכל מה דמצינן לפטור שוגג פטרינן, לכן לא לוקמינן האי יתורא דקרא כי אם לזק: הו דאדם מועד לעולם.

ערך לחם

סימן תבא סעיף א' בסופו. הווען על חבירו שנגב לו או מסרו וכיוצא בזה, אפי"פ שלא בירר מה שטען פטור מן הבושת, שלא נתכוין לבייש. כתבו איסרלאן [פשוט] סי' רס"ה. סעיף ה' בסופו. את עינו פטור. מפני שבכל כוחם הם מתאבקים וכונתם להפיל האחד את חבירו ויאי לאצמצם להפילו

באר הגולה
ג. וכתיב [ומהרי"ו ווי"ד המובא בציונים אות א'] שם, ומ"מ *יקבל דכונתו לא הייתה לביישו. סעיף ב' ד. לשון הרמב"ם כפ"א מהלכות חובל ומזיק [ד"ו י"ז]. וכתב הרב המגיד, כתיבת פ"א דנ"ק [דף פ"ו ע"א]. ה. שם באתם כתיבת. סעיף ג'. ו. טור סעיף ד', וכ"כ הר"ש כסוף פ"ב דנ"ק [פ"ו] ט"ח על משנה אדם מועד לעולם וכו', שם דף כ"ו ע"א, וכ"כ המוס' כסוף פ"ו דנ"מ דף פ"ב ע"ב [ד"ה וסבר]. סעיף ד' ו. שם [בסור] כסעיף ו', וכ"כ הרמב"ם שם [פ"א מחובל ומזיק] דין י"א. וכתב הרב המגיד, מהירושלמי שם [ב"ק פ"ב ה"ח], וגם הר"ש הביאו שם [פ"ב סי' ט"ו]. ת. שם [בסור] שם [ב"ק פ"ב ה"ח]. ט. שם [בסור] סעיף ו' כסוף פ"ב דנ"ק [פ"ו] כ"ו ו' מטעם דהו אנוס, כי עיקר כונתם היה להפיל אחד לחבירו, וא"ל לאמנא ולכיון שיפילו נחת ומתלו זה על זה, ואלעמא דהכי אבוק יחד.

ביאור הגר"א
ב. [ליקוט] וכן מי כו'. דמ"ש שם כ"ז א' ואם נתהפך כו', ר"ל שנתכוין להזיקו דוקא, כמ"ש שם כיון שנתכוין להזיק, ללא כדמ"ש שם ד"ה ואם נתהפך כו' שכתב להנחתו. י"ש שם [ב"ק פ"ב סי' ל"ט]. ו"ל לפלוגתא דסימן טע"ח סעיף ה' בהג"ה מ"מ כו', וי"ש כו', דהא לענין ד' דברים והא חייב אפילו לא נתכוין כמ"ש שם, וכ"כ נזק גופו או ממונו (ע"כ): סעיף ג' ג. יש אומרים כו'. אין מולק דנדר וגמ' ערוכה היא שם [ב"ק כ"ז א'] נרות מלויה כו', וכמ"ש כסעיף י"א: ד. ובבלבד כו'. שם [בגמ'] ושם [בשרש] נרות שאינה מלויה כו', ושם כ"ו א' קמני סימא כו', ושם ב' היטה אכן כו' הכיר כו': ה. אבל בנזק, שם ושם: ו. דאדם כו'. מתני' [שם] כ"ו א': סעיף ד' ו. במה דברים אמורים כו'. ירושלמי [ב"ק פ"ב ה"ח] הביאו מוס' [שם] ד' א' ד"ה כיון כו', וש"פ: ה. והוא הדין כו'. מוס' [שם] כ"ז ב' ד"ה ושמואל כו', ל"ט ב' ד"ה איתא כו', כ"מ פ"ב ב' ד"ה וסבר כו' וש"פ, ועיין סימן טע"ח סעיף א':

באר הריב"ז
סימן תבא סעיף ב' א. קטן. עיין לעיל סימן ת"כ סעיף ל"ו. [פ"ב סקי' ד]: סעיף ד' ב. פושע. וכלל זה הוא דאם הישן הזקן והכלים שהוגשו נלמדו דחייב בעל הכלים נזקין דהישן. סמ"ע [סקי' ט]:

סימן שנים שנתאבקו יחד והאחד הפיל חבירו לארץ ונפל עליו וסימא את עינו פטור. כמו שניהם רצין נרה"ר, ועיין סמ"ע [סקי' ט]:

גליון מהרש"א
שם בהג"ה. מכל מקום פטור דהרי לא כיוון לביישו. לע"ק מימין שלפני זה סעיף ל"א דושה כדכתיב פטור, וכן להיפוך קשה מלקמן סעיף י"א דהא גם כאן נתכוין להזיק בשלל הנחתו, עיין לקמן סמ"ע סקי' ט. סמ"ע סקי' ד. ובשית שלא בכונה אין מחייבין עליו. עיין סימן טע"ח ש"ך סקי' דהיכא דלא נרץ כונה חייב המזיק דמיס אף דלא היסד דעתו להזיק כ"כ. סעיף ד' בהג"ה. והוא הדין בכל אנוס גדול כזה פטור המזיק. והמזיק כמ"ש סקי' ו' ומחלו אהדדי. עיין גליון סעיף י"ב ד"ה האומנין. ש"ע [פ"ב סקי' ו].

חות

סימן רו

יאיר

תקצא

תהלים רמז תרעז] על שגיאות מי יבין [תהלים יט, יג] והמשילו לסוחר (כותי) [כושי], ואע"פ דשם אחר הריצוי דבר קטן חוזר ומבקש, שאני התם דאין בבקשתו השניה חזרה מבקשתו הראשונה, משא"כ אם הבקשה ראשון ריצוי כנדון הנ"ל. וכן אמרו רז"ל על מה שנאמר ומברכותיך [שמואל ב ז, כט] דבשאלה שאני [ברכות דף נ' ע"א], שמע מינה דאפילו כלפי שמיא. ומה שאמרו

רז"ל על רבן יוחנן בן זכאי באגדת החרבן גיטין נו:]: שהיה סבר כסברא זו 'משיב חכמים אחור', נראה לי דשאני שם שאמר לו המלך שאל, ובכהאי גוונא אמר [מלכים ב ב, ט] והקשה אלישע לשאול פי שנים ודו"ק.

כך נראה לי מדעת תורה ודעת נוטה.

הטרוד יאיר חיים בכרך

סימן רז

שאלה

ראובן רץ לקול השמש המכריז ברחוב לקידוש לבנה, ומפני מרוצתו פגע בחנות של לוי העומדת לפני פתח ביתו ושפך כד של שמן והפיל כמה כלי זכוכיות ושיברן. ותבעו לוי לדין והשיב ראובן כי רץ ברשות לדבר מצוה רבה כזו, כמו שאמרו [סנהדרין מב.]. אלו לא זכו ישראל רק לקבל אביהם שבשמים, וקיימא לן בכהאי גוונא [בבא קמא לב.]. ברץ בערב שבת בין השמשות פטור בנזקי חברו.

היום עוברים ושבים שם רבים, ובערב שבת בין השמשות גם כשרצין ברשות הוא, משא"כ החנויות העומדות לפני פתחי הבתים אינם רק צדדי רשות הרבים, ואין דרך בני אדם לילך שם דרך עוברים ברשות הרבים כששלוס בעיר, וממילא גם כן אין דרך לרוץ שם והריצה אפילו בערב שבת בין השמשות לאו ברשות הוא.

תשובה

וחבירו שהיה יודע ספר התחכם לפי דעתו להשיב, כי ענין וטעם שהרץ חייב בנזק המהלך הוא מפני דהוי ליה הרץ משנה, כי דרך אדם להלך ברשות הרבים לא לרוץ, לכן לא נזהר המהלך ממנו כי בא פתאום בחוץ לסדר עולם, ולכן בערב שבת בין השמשות שרץ ברשות ודרך בני אדם לרוץ ולכן פטור דהוי ליה לזה שמהלך להיזהר ולילך מן הצד. ואם כן דווקא באדם הניזוק, משא"כ בהזיק כלים דלא שייך טעם זה [חייב] אפילו רץ ברשות. ותדע דאם לא כן הטעם למה פטור הרץ ברשות, אם משום דנחשבו נבהל ונחפז בלי זמן לנתינת לב למה שלפניו הוי ליה כאונס, קשה הלא נזק חייב גם באונס ואפילו נפל מן הגג ברוח שאינו מצויה כמו שנתבאר ב[חור"מ] סימן [שע"ה] [שעח] סעיף ב' ע"ש סמ"ע [ס"ק ב] וסימן תכ"א סעיף י"א, וכי אונס של הרץ גדול מזה. אלא על כרחך הטעם משום דהוי ליה לחבירו להיזהר.

נראה דחייב ראובן לשלם. ולא משום טענת לוי דטעם הרץ ברשות דפטור משום דהוי ליה למהלך ברשות הרבים להיזהר ממנו, והוליד מזה דדווקא כשהזיק אדם המהלך. אין הטעם נכון, דאם זה משנה ורץ פתאום אין סברא דמוטל על בני אדם שברשות הרבים להיזהר מזה על כי כמנהג יהוא ינהג [מלכים ב ט, כ]. ואם כן נמי לפטרו גם בנזקי כלים, ונאמר מפני שרץ ברשות מוטל על כל בעלי חנויות להכניס עליהם. ולא דמי למזהיר ממש ובענין דרך עולם כמו [משנה ה' פרק ג' בבבא קמא] בעל [חביות] [קורה] ראשון ועומד לפוש ומזהיר לבעל חביות שאחריו שיעמוד.

ומה שביקש להוכיח טעם זה מפני דאי אפשר לומר דעל כן פטור מפני דהוי ליה הנזק כאונס מפני דמה שרץ הוא ברשות, הלא קיימא לן אפילו אונס גדול דנפל מן הגג חייב, לכאורה הוכחה נכונה היא מפני קושיא, אבל באמת לא קשה מידי והנה כשל עוזר ונפל עוזר. דלא רבתה תורה בנזק אפילו נאנס המזיק רק כשהזיקו בגופו או בממונו ברשות הניזק. והכי

תקצב

חות

סימן רז

יאיר

מבואר בלשון הרמב"ם [חובל ומזיק פ"א הט"ז ופ"ו הלכה א-ג] בהדיא, לכן כל שרץ ברשות הוי ליה ברשות עצמו ולפחות כחצר של שותפות, משא"כ כשרץ שלא ברשות הוי ליה בחצר של אחרים שאין לו רשות בהם, וק"ל. וההוא דנפל מן הגג נמי מיירי כשנפל לחצר חבירו הניזוק, וכך מבואר המשך דברי הטור וש"ע סימן שע"ח [שם סעיף ד].

וגם משום טענת לוי השניה שטען דלא פטרו לרץ רק ברשות הרבים ממש לא בצדדי רשות הרבים, לא ברירא לי להוציא ממון אף כי סברא נכונה היא מן הסתם. משא"כ כשקורין לקידוש הלבנה שכל הקהל נאספים פתאום, דרך ההולכים לילך אל אשר יהיה שמה הרוח מיד בצאתו מפתח ביתו באמצע ובצדדים, והוי ליה הכל ברשות.

רק טעם שנראה לי שראובן חייב, דאין למידין כלל מרץ בין השמשות בערב שבת דבהיל טובא, שהרי הוא ספק לילה והוא זמן מועט לפני הלילה ממש לכל היותר כדי הילוך אלף ות"ק אמה [כבטור וש"ע או"ח סימן תר"ה [סעיף א]]. ואם תמצי לומר דמצוה זו דרבנן גדולה מאד, הרי אפשר לקדשה ביחיד. והא דברוב עם וגו' אינו כדאי שיפטר הרץ. והוא הדין הכי נמי הרץ לבית הכנסת, אע"פ שיש לו בגמרא [עיי' ברכות ו:] אסמכתא מקרא לרוץ, וגדול שכר אמנה קדיש וברכו והתפלה עם הציבור. וכן כתב הב"י [חור"מ סימן שעח ד"ה ומ"ש רבינו אחד] בשם המרדכי [בבא קמא רמז לט] שאין ללמוד שאר דבר מצוה מערב שבת בין השמשות.

עוד היה נראה לכאורה לחייב ראובן, מפני דלא פטרינן לרץ בערב שבת בכל גוונא. דרש"י פירש [בבא קמא] דף מ"ח ריש ע"ב ד"ה חייבין] דאותו סוגיא דרץ חייב ורץ בערב שבת פטור דדף ל"ב ע"א מיירי הכל בהזק בו חבירו, ומייתי לה הסמ"ע סימן שע"ח ס"ק ו', [ו]באמת מה שכתב בשם רש"י בפירוש 'הזוק' לא מצאתי, ומכל מקום ממילא מישתמע. ואם כן דמה שאמרו בסוגיא דף ל"ב מיירי דווקא חות יאיר <מהזורה חדשה> / בכרך, יאיר חיים בן משה שמשון [עמוד 624] {726077}

בהזק, הוא הדין הכי נמי הא דפטר איסי ברץ בערב שבת בין השמשות מיירי בהזק, ולפי מה שכתב הסמ"ע שפירושו שהמזיק עומד במקומו, משא"כ (בהזק) [בהזיק] ודאי חייב. אם כן בנדון הנ"ל דחנות עומד וזה רץ, אפילו בערב שבת בין השמשות היה חייב. והכי משמע לשון הש"ע [שם סעיף ח] 'והזוק המהלך ברץ'. וכן כתב הטור. ועיי' בו [בטור] שהרמ"ה חולק על פירוש רש"י, וכן הרמב"ם [חובל ומזיק פ"ו ה"ט], וחלילה להכריע בין גדולתן.

רק שלא הבנתי איך יתכן [ב]שניהם רצים ואפילו אחד רץ ואחד מהלך 'הזוק', לפירוש רש"י לדעת הסמ"ע [שם] שפירש שהניזק הולך בצדו וניזק ממנו והמזיק עומד במקומו. ועוד קשיא מיניה וביה שאמר שם בגמרא דף מ"ח ריש ע"ב שניהם ברשות שניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבים, ומשמע ודאי הא אחד ברשות ואחד שלא ברשות והזיק זה שברשות את זה דשלא ברשות פטור, והיינו ממש אחד רץ ואחד מהלך כמו שכתב בש"ע [שם סעיף ז] לשון 'לפיכך'. ואם כן אחד רץ ואחד מהלך אפילו הזיק המהלך ברץ פטור, והוא מה שאמרו בגמרא [שם] דברשות פטור. ורש"י [שם ד"ה דברשות] ביקש לתקן זה במה שכתב וז"ל, דברשות פטור בין הזיק דבידים בין הזיק דממילא, ובדלא ידע ליה. רק שדעתי קלושה מלהולמן איך (הזיק) [הזיק] בידיים ולא ידע ליה. ועוד דאם כן לא סיפא רישא. ובטור וש"ע ורמב"ם לא ביאר כלל דין (נזק) [ניזק] הרץ במהלך.

סוף דבר צריך נגר להלום שני סוגיות דבש"ס לפירוש רש"י ולדעת הרמב"ם, לכן הייתי קוהה לחייב ראובן מצד זה. ומחזורתא דחייב מדברינו הראשונים דאין ללמוד מערב שבת בין השמשות שכתב הב"י בשם מרדכי. [ו]ע"ש שגם כן משמעות דבריו לפטור בערב שבת בין השמשות גם בהזיק רק שלא בכונה, ותו לא מידי.

לו בה רשות ליכנס ממנה לחצר אחרת, וא"נ ששאלה לזמן וכיוצא בזה, דהוה ליה כיער, אבל אינו יודע שיכנס לה עכשיו ולפיכך אינו מזיד ולא קרוב לו, אבל כאן ששאל רשות לפי שעה היה לו לעיין דשמא דעתו ליכנס לה לאלתר. מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא. כלומר שהרישא קרובה יותר לאונס ולפיכך פטור מגלות. ואיכא למידק ¹⁷¹ אי משום טענת אונס הוא כל שכן שהוא פטור מד' דברים, דיש אונס שחייב בו את הגלות ופטור מארבעה דברים, משום דארבעה דברים דומיא דכי יריבון אנשים ¹⁷² בעינן, וכדאמרינן לעיל בשלהי פרק כיצד הרגל ¹⁷³ היתה אבן מונחת לו בחיקו והכיר בה ושכחה לענין גלות חייב לענין ד' דברים פטור. וי"ל דהכא לאו משום אונס קאמר אלא משום שאינו דומה ליער ¹⁷⁴.

[לג, א] והוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור ואמר ר' יוסי בר' חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים. איכא למידק ¹⁷⁵ מאן דמתני לה לדר' יוסי בר חנינא אהא, מאי שנא מההוא דרבה דאמר בשלהי פרק כיצד הרגל ¹⁷⁸ הזורק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם הוא וסלקן פטור. ומסתברא דמאן דמתני לה אהא לית ליה לדרבה, ורבה כמאן דמתני לה אקמייתא, אבל אהא פטור לגמרי ¹⁷⁶. וקי"ל כרבה וכמאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא פטור לגמרי.

ורבנן האי זה למח לי לפוטרו מארבעה דברים. וא"ת תיפוק לי מכמשפט שור בשור ¹⁷⁷. י"ל דשאני התם דלא שייך ביה לא צער ולא בושת ¹⁷⁸.

הראשון דבנוק חייב. 168 וכ"כ השטמ"ק בשם הרא"ש ובשם הר"ר ישעיה. ועי' מאירי בשם רבותיו. 169 ה. א. 170 כה"ק ותירצו תוס' ד"ה מאן. 172 שמות כא, יח. 173 כו, ב. 174 וכן מבואר ברש"י, אולם באור זרוע בשם רש"י לא כתב כן. 175 כה"ק תוס' ד"ה והוציא. 176 תוס' חילקו בין הכא להתם, דהתם אין לו לחשוב שיסלקו הכרים וישברו הכלים. ובשטמ"ק בשם הר"ר ישעיה הקשה דהא התם פוטר אף דקדם הוא וסלקן. וגם רבנו מקשה מקדם הוא וסלקן. 177 וכה"ק ותירצו תוס' ד"ה לפוטרו. 178 תוס' הוסיפו: וריפוי ושבח הוי בכלל גזק עיי"ש.

שנכנס שלא ברשות פטור מד' דברים. וא"ת ¹⁶² אפי' שלא ברשות מאי שנא מהא דאמרי' בפ' שור שנגזת את הפרה ¹⁶³ הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות הזיקו בעל הבית פטור ואמר רב פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה חייב, משום דנהי דאית ליה רשותא לאפוקיה לאזוקיה לית ליה רשותא. והכא בדידע ליה היא מתניתא, דאי לא ליפלוג וליתני בדידה ¹⁶⁴, וכן פירשה הראב"ד ז"ל [וכן רש"י ז"ל] ¹⁶⁵. ורש"י ז"ל פירש דרישא דפטור בד' דברים היינו בצער וריפוי ושבח ובושת אבל בנוק חייב. ואינו מחזור כל הצורך בעיני, דפטור דרישא כחייב דסיפא, וד' דברים דסיפא היינו גזק וצער ושבח וריפוי, אבל בבושת פטור דאינו חייב עד שיתכוין, וא"כ מארבעה דברים שחייב בסיפא פטור ברישא. ויש מפרשים ¹⁶⁶ ברייתא זו בשלא הכיר בו הנגר ¹⁶⁷. וא"ת א"כ למאן דמתני הא דר' יוסי בר' חנינא ארישא תקשי לן ההיא דפרק שור שנגזת את הפרה דפטור ליה לבעל הבית אי לא הוה ידע ביה, וכן נמי במתניתין דהמבקע דהכא דמחייב במבקע ברשות היחיד. זה והזיק ברשות היחיד אחר, הא ברשות היחיד שלו והזיק בו לאחר פטור. י"ל דנגר שאני שהכל רגילין ליכנס אצל האומנין ¹⁶⁸. וא"ת עוד כיון דלא הוה ידע ליה היכי קאמר במסקנא דהוה ליה כשוגג קרוב למזיד. וי"ל ¹⁶⁶ כיון דשאל ממנו רשות ליכנס הוה ליה לאסוקי אדעתיה שבדעתו ליכנס אצלו מיד והוה ליה לעיוני.

וא"ת כיון שנכנס ברשות מאי שנא מהא דתנן במס' מכות ¹⁶⁹ הזורק אבן לחצרו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס חייב ¹⁷⁰. י"ל דהתם בשהיה לו רשות ליכנס לה בכל עת קאמר, כגון שיש

מח, ב. ¹⁶² וכה"ק תוס' ד"ה זה. 163 לקמן מח, א. 164 תוס' דייקו כן מדאמרינן אסיפא זה שלדעת חבריו נכנס דהיינו כשראהו, וא"כ רישא נמי איירי כשראהו, (ועי' תוס' ר"פ). ובא"נ כתבו תוס' דבין רישא ובין סיפא איירי כשלא ראהו. 165 לקמן ד"ה חייב בד' דברים. (תיבות, וכן רש"י ז"ל ליתא בכתבי היד). 166 כ"כ תוס' הנ"ל בא"נ. 167 ולפ"ז ברישא פטור לגמרי ואף מנוק משום דחשיב אונס גמור, ובאונס גמור פטור אדם המזיק כן שיטת רבנו לעיל כז, ב ד"ה ושמואל. והרמב"ן שסובר דגם באונס גמור חייב המזיק עי' לעיל שם הע' 19 בהכרח יסבור כרש"י ותוס' בתירוצם

רבי שמואל

בבא-קמא סימן יט

חדושי

קו

מיחייב אי"כ הרי כשנעל את הבהמה, לא שייך לחייב משום שנת דבעלים, ולכך הקדמנו די"ל דהרמ"ה נחלק על הרא"ש בזה.

ולפי"ז הרי מצואר מה דס"ל להרמ"ה הכא דגם אם לא דר בחצר מ"מ כיון שמונע את הבעלים מלהשכיר את חצירו חייב ע"ז מדין שבת, דהא הוי נמי כהדקיה צאינדרונא כיון שהוא מונע מהבעלים את היכולת להרייח ע"י חצירו, וכמש"נ.

העולם הוי לגציה כאינדרונא, ומה שמצואר צראשוניס דצחקי צהמה ליכא חיוצ שבת, ס"ל להרמ"ה דהיינו דוקא היכא דהזיק את הבהמה שביעל ממנה את כושר המלאכה דצזה לא שייך לחייב משום שנת דבעלים שהרי היא אינה ראויה למלאכה, והחיוצ הוא על שנעל ממנה את כושר העבודה, חכ הוי שנת דבהמתו, משא"כ היכא דלא הזיק את הבהמה אלא שנעל אותה צאינדרונא, צזה י"ל דחשיב כנועל את הבעלים צאינדרונא, כיון שאינו מניחו לעבוד עם בהמתו, אלא שלפי הרא"ש דדוקא צדחפו לאינדרונא

סימן יט

בדין זרק כלי והיו תחתיו כרים או כפתות, ובדין גרמי בגזקי אדם

מתחת ידו והוליא הלה את ראשו וקיצלה פטור, אי"ר יוסי צר חנינא פטור מגלות וחייב צארצעה דכרים, והיינו משום דהך גזכ"כ דומלא פרע לממליא את עלמו הוי פטור רק מגלות ולא מדי דכרים, וקאמר עלה בגמרא, דמאן דמתני להא דריצ"ה אהא כ"ש אקמייתא, ומכאן דמתני לה אקמייתא אצל אהא פטור לגמרי. ומצואר צזה דנחלקו הך תרי לישיני אם הא דילפינן מקרא דומלא פרע לממליא את עלמו הוי פטור רק מגלות אצל חייב צדי דכרים או דמיפטר לגמרי. והנה להך לישנא דפטור לגמרי נחלקו הראשוניס אם הפטור הוא רק מדי דכרים אצל צחק מיחייב, או דמיפטר לגמרי אפילו מנזק, דהרמב"ם סוף פ"א מחובל ומזיק כחצ דפטור מכלום שנאמר ומלא את רעבו פרע לממליא את עלמו, ופירשו צדעתו דס"ל דמיפטר גם מנזק, ואע"ג דקרא דומלא כתיב גבי גלות ילפינן מינה לפטור גם מתשלומי חק, אצל העור צס"י חכא כחצ דמיפטר רק מצרצעה דכרים אצל צחק חייב, והך תרי לישיני פליגי רק לענין צרצעה דכרים אצל צחק לכ"ע חייב, ומה שאמרו צגמי דללישיני קמייתא צהא פטור לגמרי, הכונה דמיפטר מצרצעה דכרים.

ובדעת הרמב"ם דפטור גם מנזק יש לחקור צגדר הפטור, אי נימא דאחר דילפינן מזה"כ לפטור צממליא את עלמו הוי בגדר צזה דחשיב כאיבו דאזיק אנפשיה, או דנימא דלעולם כי היכא צדלאו הך מיטעוה ודאי דלא חשיב דאיבו דאזיק אנפשיה, גם לאחר הגזכ"כ דמיפטר אי"ז משום דחשוב דאזיק אנפשיה, אלא גדר הפטור הוי דחבר צמעשה הזורק, ויצואר להלן.

כו ע"ב. ואמר רצה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כפתות צא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור, מאי עעמא צעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה, וכע"ג איתא נמי לעיל כג ע"א למאן דאית ליה אשו משום חילוי, דהיכא שנפלה דליקה צאותו חצר ונפלה גדר שלא מחמת דליקה והלכה והזיקה צהצר אחרת לא חשיבא חילוי כיון דכלו ליה חילוי משום דפסוקי מפסקי גיריה, וצרמב"ם פ"ז מחובל ומזיק ה"ח כתב ח"ל, הזורק כלי של חצירו מראש הגג ע"ג כרים וכפתות של צעל הכלי וקדם צעל הכלי והסיר הכרים, הזורק חייב שזריקתו הוא הגורם הראשון לצרירת הכלי, ואם קדם אחר וסלקן שניהם חייבים הזורק והמסלק ששניהן גרמו לאצד ממונו של זה. עכ"ל. ומצואר דס"ל להרמב"ם דהך סצרה דפסוקי מפסקי גיריה מהני רק שלא יחשב מזיק צידים אצל אכתי חשיב גורם ומיחייב מדינא דגרמי, ולהכי אפילו אם צעל הכלי עלמו קדם וסילק את הכרים שלו מתחייב הזורק מדינא דגרמי, דכיון צצעל הכרים רשאי לסלק את הכרים אינו חשוב כגורם לנזק, ורק הזורק הוא הגורם, ואם צא אחר וסלקן חשיב המסלק ג"כ גורם וחייבין שניהם. אצל הראצ"ד נחלק עליו וכתב ח"ל, אי"א לא ראיתי שבוש צזה הזורק לעולם פטור דפסוקי גיריה, והמסלק אם כצברי הרב [דפסק דגרמי חייב] חייב ואם כצברי אחרים פטור, עכ"ל, דס"ל להראצ"ד דהיכא דפסוקי מפסקי גיריה לא הוי אפילו גרמי ורק המסלק חשיב גורם, ולהכי כשסילק אחר יש לחייבו מדינא דגרמי.

ב. והנה לקמן לג ע"א איתא, רב צציד משמיה דרצא מתני לה [להא דאמר רבי יוסי צר חנינא פטור מגלות וחייב צדי דכרים] אהא, ומלא פרע לממליא את עלמו מכאן אי"ר אליעזר בן יעקב מי שילתה אצן

הוי משום דמיפסקי גיריה, אלא שכוונתם לאימת חשיב דמיפסקי גיריה דוקא היכא דמלך המליאות לא עמד לכך שישלוקו את הכרים, אבל היכא דרוח מלויה סילקה את הכרים ודאי דלא חשיב דמיפסקי גיריה כיוון שלכתחילה עמד לכך, וא"כ זהו מה שכתבו התוס' דשאני התם שאין לו לחשוב שישלוקו הכרים, והיינו דמלך המליאות אין הדבר עומד לכך, ולהכי חשיב דמיפסקי גיריה, משא"כ צדק דהוליא הלה את ראשו דהיה לו לחשוב על כך והיינו משום דהדבר עומד לכך והוי כרוח מלויה, וא"כ שוב לא חשיב כמיפסקי גיריה, ולפי"ז מיושב גם מה שהקשה השיעמ"ק, דגם היכא דקדם הוא וסילקו אפילו אם היה דעתו לזה כבר קודם לכן, מ"מ ע"י מחשבתו אכתיו לא הוי כרוח מלויה, כיוון שמלך המליאות אי"ז עומד לכך ולהכי אכתיו חשיב דמיפסקי גיריה.

ולכאורה לפי מש"כ התוס' לכך לישנא דחייב צארבעה דברים, דהיינו משום דהכא היה לו לחשוב שיוליא הלה את ראשו, ל"ל דהא דלאידך לישני מיפטר לגמרי היינו משום דצברי דלא הוי כרוח מלויה ולא היה לו לחשוב על כך. ולדברינו הציחור צדק דצברי התוס' דהכא אע"ג דהחזן עמד מלכתחילה להגיע נשם מ"מ כיוון דצבעת הזריקה לא עמד שם הניחק חשיב דמיפסקי גיריה, ורק משום שמתחלה עמד לכך שיוליא הלה את ראשו והיה לו לחשוב ע"ז לא חשיב דמיפסקי גיריה, וא"כ י"ל דאידיך לישנא סבר דזה לא חשבו כרוח מלויה ולא היה לו לחשוב על כך, וממילא חשיב דמיפסקי גיריה, ולפי"ז מצואר דשיטת התוס' שיהיה פטור לגמרי ואפילו מחק דהא מיפסקי גיריה.

אמנם רבינו חננאל בפירושו שם כתב דלאידך לישני דצממליא את עלמו מיפטר לגמרי, מיפטר רק מארבעה דברים אבל חייב צנוק, וכשיטת הטור. וכתב ע"ז ח"ל, וכדכתיב דאמר צסוף פי כילד היתה אצן מונחת לו צחיקו ולא הכיר צה מעולם ועמד ונפלה לענין נחיקן חייב לענין ד' דברים פטור, ואפילו אגוס חייב צנוק הכין דאמור רבין צבדיא פלע תחת פלע לחייב על השוגג כמיד ועל האגוס כר"ן, עכ"ל. וצאור דבריו דס"ל לבר"ה דהא דלהקן לישני מיפטר מארבעה דברים, היינו משום דלא חשיב פשיעה או קרוצ למזיד, ולגבי חיובא דארבעה דברים צעין שיהיה עכ"פ קרוצ למזיד, וכדחזיקן צבהיא דהיתה אצן מונחת לו צחיקו דלא מיחייב צארבעה דברים משום דלא הוי פשיעה, ולא איתרבי מפלע תחת פלע לרבות שוגג כמיד ואגוס כר"ן אלא חק צלצד ולא שאר ארבעה דברים, ולהכי מיפטר הכא מארבעה דברים אבל צנוק חייב, וכן ציאר דעה זו צמאירי. ולפי"ז ל"ל דאידיך לישנא דס"ל דחייב צארבעה דברים סבר דהכא חשיבא פשיעה עפי מההיא דהיתה אצן מונחת וכו' ולהכי מיחייב הכא צארבעה דברים.

וכסתות וקדם הוא וסלקן פטור, ומסתברא דמאן דמתני לה אהא לית ליה דרצה ורצה כמאן דמתני לה אקמייחא אבל אהא פטור לגמרי וק"ל כרצה, ע"כ. [והתוס' כבר עמדו ע"ז וחילקו ציניהם, ודצריהם יצוארו להלן] ומצואר מדצרי הרשצ"ח כשיטת הר"מ דלהאי לישנא פטור לגמרי אפי' מחק, ומדהקשה מאי שנה מההיא דרצה מצואר דנקט שהגדר צהא דממעטין פרט לממליא את עלמו הוא דחשיב דמיפסק פסיקי גיריה, והצאור צזה, דהגדר צמיפסקי גיריה אינו דוקא היכא דהחזן לא היה יכול להגיע נשם, אלא אפילו היכא שהחזן יכל להגיע נשם אלא שהניחק לא היה שם מיקרי נמי דמיפסקי גיריה, [וכן ל"ל צדעת התוס' שלא חילקו מה"ע], ולהכי כתב הרשצ"ח דכך לישנא דאית ליה דהכא חייב צארבעה דברים ע"כ לית ליה דרצה, והתם נמי מיחייב אף שצבעה שזרק את הכלי הוי תחתיו כרים וכסתות והווי מיפסקי גיריה, ורצה אית ליה כלישני קמייחא דלדידכו מיפטר לגמרי היכא דמיפסקי גיריה.

ומצואר מדצרי הרשצ"ח דס"ל דדינא דרצה דמיפטר צאורק משום דצבעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה, ילפינן לה מקרא דומלא פרט לממליא את עלמו, דהגדר צמיטוע דממליא את עלמו, הוא משום דכה"ג חשיב דמיפסקי גיריה. ופלגינן הכך חרי לישני צהא פטורא דמיפסקי גיריה, דלישנא דמתני להא דריצ"ח אהא סבר דכך פטורא איתיה רק צרליחה, כמו הכך דהכא גבי גלות, וכן אשכחן לענין רליחה צמיד צהא דאמרינן צסנהדרין ע"ז ע"צ צזרק חן ותרים צידו וצא אחר ונעלו ואפילו הוא קדם ונעלו פטור דצבעידנא דשדייה ציה מיפסק פסיקיה גיריה, אבל גבי נחיקן ליכא להך פטורא. וללישנא דמתני לה אקמייחא דמיפטר לגמרי, ל"ל דהיינו משום דס"ל דכך פטורא דמיפסקי גיריה נאמר גם לענין נחיקן, והכי ס"ל נמי לרצה. ולפי"ז הגדר צפטור דממליא את עלמו אינו משום דחשיב כליהו דאזיק אנפשיה, אלא דהוי חסרון צמעשה החזיק ומשום דמיפסקי גיריה.

ד. אולם הנה התוס' שם כתבו דלא דמיא להיה תחתיו כרים וכסתות דשלהי כילד הרגל דאין לו לחשוב שישלוקו הכרים וישצרו כלים. ויש לתמוה דצצריהם, דהרי צגמי מצואר דהפטור הוא משום דמיפסק פסיקי גיריה, ואיך כתבו התוס' דהעעם מפני שאין לו לחשוב שישלוקו הכרים, ועוד הקשה השיעמ"ק צשם ה"ר ישעיה דהרי התם פטור אף דקדם הוא וסלקו, וכי נימא דהיינו דוקא היכא דנמלך לסלק אחרי שזרק, ודאי איירי גם צשהיה דעתו לכתחלה לסלק ואפ"ה מיפטר.

ונראה לצאר את דצרי התוס' דמש"כ דהתם אין לו לחשוב שישלוקו הכרים, אין כונתם דמה"ע מיפטר משום דהוי כאגוס, דהרי מצואר צגמי דהעעם

ובדעת ה"ה דס"ל דהכא ליכא לפטורה דמיפסקי גיריה, י"ל דטעמו דהכא לא השיב דמיפסקי גיריה, דדוקא היכא דהחזן לכתחלה לא עמד להגיע לשם השיב דמיפסקי גיריה, אבל הכא הרי מיד צשעת הזריקה עמד החזן להגיע לשם אלא שהחזק לא עמד שם, ולא השיב צהכי דמיפסקי גיריה, אולם דעת החוס' לכאורה מוכח דס"ל דהא נמי השיב דמיפסקי גיריה, ולפי"ז לשיעת החוס' דלכך לישנא דמיפטר לגמרי היינו משום דחשיב הכא דמיפסקי גיריה, ע"כ ל"ל דהא גופא גלי לן קרא דומלא פרע לממליא את עלמו לפטור היכא דמיפסקי גיריה וכמשי"נ דעת הרשב"א.

ה. אמנם נראה ד"ל אופן אחר בצאור דעת החוס', דהנה יש לעי' לפי מש"כ החוס' דהכא כיון שהיה לו לחשוב שיוליא את ראשו לא השיב דמיפסקי גיריה, ומה"ט מתחייב צארבעה דברים לחד לישנא, א"כ אמאי מיפטר מגלות. ובהכרח ל"ל דהא דממעטין מקרא דומלא פרע לממליא את עלמו הוא פטור מיוחד בממליא את עלמו הנלמד לענין גלות, ואי"ז משום דמיפסקי גיריה כלל, וא"כ י"ל דלעולם לכולהו לישני לא השיב הכא דמיפסקי גיריה, אלא דהכך לישני פליגי צהא גופא אס פטור זה דפטרינן ממליא את עלמו הוא רק מגלות, או דילפינן מינה לפטור ממליא את עלמו גם מניחוק.

ולפי"ז י"ל דגם להחוס' יפטר רק מארבעה דברים ולא מחיוב חק ומשום דהך פטורה דילפינן מגלות לפטור בממליא את עלמו הוא רק לענין ארבעה דברים שחיוצם הוא מחידוש התורה צפרשה דחבלה, צהא הוא דממעטין לממליא את עלמו, אבל מחיוב חק דאי"ל צהא לחידוש דחיוצי חבלה לא נחמעט ממליא את עלמו, ויתחייב צחוק לכולהו לישני. אולם דעת הרמב"ם דס"ל דמיפטר גם מחק, י"ל דס"ל דהך פטורה נלמד גם לפטור מחשלומי חק, ולעולם אי"ז משום דמיפסקי גיריה, אלא הוא פטור מיוחד בממליא את עלמו וילפינן לענין זה נחקן מגלות.

ומעתה שוב יש לחקור צגדר הך פטור המיוחד דממעטין לממליא את עלמו, אס הוא משום חדית רחמנא דחשיב כאיכו דאזיק אנפשיה, או דנימא דלעולם גם אחר הגזכ"כ דפטר ליה אי"ז משום דחשיב דאזיק אנפשיה אלא דהוא משום חסרון צמעשה דידיה לגצי הלכות מזיק, וכמו דלהרשב"א דגדר הפטור הוא משום דמיפסקי גיריה הוי חסרון צמעשה, ה"נ גם אס לא נצאר כהרשב"א דהוא גדר דמיפסקי גיריה ממש, מ"מ בגדר צהא הוא דחשיב חסרון צמעשה דידיה לענין חיוצ נחקן.

ו. והנה דעת הרמב"ם קשיא לי, דלפי מש"כ הרמב"ם צזורה כלי מראש הגג דאע"ג

דמיפסקי גיריה מ"מ מדינא דגרמי מיחייב, א"כ אמאי הכא צממליא את עלמו לא יתחייב מדינא דגרמי, ולא מיצטיא לפי מה שכתב הרשב"א וכן צארנו צאופן אחד דעת החוס', דהפטור צממליא את עלמו הוא משום דחשוב דמיפסקי גיריה, א"כ הרי הוא ממש היינו הך, אלא אפילו אי נימא דאי"ז משום דמיפסקי גיריה אלא דהוי פטור מיוחד בממליא את עלמו, מ"מ אס בגדר צהא הוא משום דהוי חסרון צמעשה דידיה לכאורה לריך שיצאר גרמי, כמו שצמקום דמיפסקי גיריה דהוא חסרון צחילוי אמרינן דהוי חסרון רק צמעשה צידים אבל גרמי מיכת הוי, א"כ ה"נ צממליא את עלמו דהוא חסרון צמעשה דידיה נימא דהחסרון רק צמעשה צידים אבל גרמי הוי, ודוחק לומר ולחלק צהא, דאס רק משום דמיפסקי גיריה אי"ז מעשה אמרינן דמלד גרמי ה"ז מעשה שלם, אבל צהא דממעטין ממליא את עלמו הוי חסרון צעלם המעשה, ולכך הוי חסרון גם צדינא דגרמי, צהא אינו נראה לי, וא"כ ל"ע אמאי אינו מתחייב הכא מדינא דגרמי.

אולם אס נימא דבגדר צהא דממעטין ממליא את עלמו, הוא משום דחשצין ליה כאיכו דאזיק אנפשיה, שפיר י"ל צהא הוי פטור גם מדינא דגרמי, משא"כ צורק כלי מראש הגג אפילו היכא דצעל הכלי עלמו קדם וסילק את הכרים שלו, מ"מ לא חשיב דאיכו אזיק אנפשיה, כיון שאי"ז צעלם מעשה ההחק, דדוקא צממליא את עלמו שהוא מסייעו צעלם המעשה חשיב דאיכו אזיק אנפשיה, משא"כ סילוק הכרים הוי דצר לדדי, ולא חשיב משו"כ דאיכו אזיק אנפשיה, ולהכי מיחייב צזורה מדינא דגרמי.

ז. אמנם נראה ד"ל דרך אחר צישוב הקושיא, וצהקדם שיעת הרמ"ה שהציא הקלו"ה צס"י ש"ח סק"צ, דהיכא דלא הוי מזיק צידים אלא צגרמי לא מיחייב מד"ג אלא צחוק ולא צדי דברים, יעו"ש. ואפשר לצאר צהא צי' אופנים, חדא י"ל ע"פ מש"כ הנמוקי יוסף (לקמן מה ע"ה) צסם הרא"ה צמעמא דגרמי דצבמתו פטור משום דלא חייצב תורה על הכשר חקי צבמה כדכתיב איש צור ולא שור צור וכו"ה לשאר נחקין, ומצואר מה דנקט הרא"ה דגדר החיוצ צגרמי הוא משום הכשר נחקין, והוי כחקי ממונו דהתם נמי החיוצ משום הכשר נחקין, וכלישנא דמתני' לעיל ע ע"צ כל שחצתי צשמירתו הכשרתי את חקו, וכ"ה לשון הירושלמי שהציאו החוס' לעיל ו ע"צ (ד"ה שור), ולכן אינו חייב על גרמי דצבמתו כמו שאינו חייב אס שורו כרה צור ומה"ט נמי ליכא צהא חיוצ ארבעה דברים ואינו משלם אלא חק, כמו שעל חקי צבמתו אינו משלם די צברים.

עוד י"ל צביאור שיעת הרמ"ה דס"ל דכיון דגרמי הרי לא הוי מחיק צידים ממש אלא שיש דין מעשה דגרמי דאית ביה נמי חיוצא דאדם המחיק א"כ י"ל דמה דנתחדש דגרמי חייב הוא רק דדינא דמכה נפשה צהמה ישלמנה, וגם מעשה דגרמי הוי בכלל האי פרשחא, אבל צפרשה דאיש כי יתן מוס בעמיתו דחיוצו חבלה התם כתיבן, וזה לא נתחדש כלל חיוצו בגרמי, ובעינן דוקא שהחבלה תהיה בגופו ממש, דרק וזה נתחדש הפרשה דחבלה, וכמו שמלאנו שכתבו הראשונים דחיוצא דרליחה לא נתחדש דינא דגרמי, ס"ל להרמ"ה דגם חיוצו חבלה לא נתחדש בגרמי, ומחאי טעמא ס"ל דגרמי אינו מתחייב צארבעה דברים, אבל צחק שפיר מתחייב דלחיוצו חק א"כ לחידושא דחבלה, דמחיק אדם לא גרע ממחיק ממון, וחייב צחק כדון אדם דלחיק ממון, ומח"ט גם בגרמי יתחייב צחק.

ולפי"ז נראה לצאר את דיוק לשון הרמב"ם פ"ז מחובל ומחיק ה"ז שכתב ח"ל, כל הגורם לחיק ממון חזירו חייב לשלם חק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר המחיקים, עכ"ל. ומדוייק דנקט דוקא הגורם לחיק "ממון" חזירו, ולא כתב צסתמא כל הגורם לחיק, וכן בכל המשך דברי הרמב"ם שם הביא דוגמאות של אדם דלחיק ממון. ולדברינו י"ל דס"ל להרמב"ם דכל חיוצא דגרמי הוא רק צאדם דלחיק ממון, אבל צאדם דלחיק אדם אינו חייב חפילו חק, דחפילו החיוצו חק צאדם דלחיק אדם הוא ג"כ רק מהפרשה דחבלה, ואין לחייבו מדון אדם דלחיק ממון, ואזיל וזה הרמב"ם לשיעתייה (פ"ה מחובל ה"ו) דס"ל דחיוצו חק צאדם דלחיק אדם הוי קנס, וצארנו וזה (צס"ו ד) דשיעתייה דחיוצו חק צחקי אדם הוא מדון כופר צראשי איברים, וכדכתב צפ"א מחובל ה"ג, וממילא כי היכי דס"ל להרמ"ה דגרמי ליכא ארבעה דברים משום דלא נתחדש דינא דגרמי צפרשה דחבלה, ס"ל להרמב"ם מח"ט דגם חיוצו חק צחקי אדם ליכא בגרמי, דגם חיוצו חק הוא מהפרשה דחבלה, ואילו הרמ"ה ס"ל דחיוצו חק צחקי אדם הוא כחיוצא דאדם דלחיק ממון, וכמש"נ.

ומעתה לפי"ז הרי מיושב מה שהקשינו אמאי לא כתב הרמב"ם דדינא דממליא את עלמו שמחוייב מדינא דגרמי, וכמש"כ גבי זורק כלי מראש הגג וכו', דלכמזולא הרי דוקא התם דכוח חקי ממון יש לחייבו מדינא דגרמי, אבל צחקי גופו שלריך וזה לחיוצא דחבלה וזה לא נתחדש חיוצו בגרמי.

ח. והנה לעיל צס"ו ד הבאנו את מה שהקשו האחרונים לשיעתייה הרמב"ם דחק הוי קנס ואינו מתחייב ע"פ עלמו, דא"כ אמאי כתב צפ"ב מנערה ה"ב גבי פגם דמשלם ע"פ עלמו. וצארנו שם צשיעתייה,

דכא דס"ל להרמב"ם דחיוצו חק צאדם דלחיק אדם הוי קנס, א"כ משום דמדינא לא הוי לריך להחייבו, אלא דאחר שחידשה התורה צחקי אדם חיוצו מחודש דכופר צראשי איברים חפילו היכא דלא אפחתייה מכספיה, וכמש"כ הלחם משנה פ"ב מחובל ה"ו, וחיוצו זה ודאי דהוי קנס, ממילא גם היכא דאפחתייה מכספיה אמרינן דחיוצו זה מפקיע את החיוצו ממון וקאי השתא רק צחיוצו קנס דכופר צראשי איברים. ולפי"ז צארנו דזה שייך רק צחבלה דהתם איכא דין כופר דראשי איברים. אבל צפגם כיון שהוא דרך ציאה אין לזה שם חבלה. [ועיי' צמנ"ח מ"ז מ"ט שנסתפק אם צאונם יש לאו דפן יוסיק], וממילא ליכא וזה לחיוצו כופר דראשי איברים, וקאי דדיניה דחיוצו חק ממון כמו צאדם דלחיק ממון, ע"ש צדברינו. ולפי"ז הרי אדרבה אם נימא דגרמי לא נתחדש חיוצו כופר דראשי איברים, דהוא חיוצא דפרשת חבלה, ממילא קאי דדיניה דחיוצו חק ממון כדון אדם דלחיק ממון, דזה גם בלא הפרשה דחבלה, ויתחייב גם בגרמי.

אולם אי נימא כמו שהוכחנו מדיוק לשון הרמב"ם דגרמי דחבלה ליכא חפילו חיוצו חק, הרי צ"ל דכל חיוצא דחק צאדם דלחיק אדם הוא רק מחידוש הפרשה דחבלה דאיש כי יתן מוס בעמיתו, אבל בלא"ה ליכא חיוצו ממון כלל, וחפילו היכא דליכא חיוצו כופר דראשי איברים מ"מ לא יתחייב צחק מדון ממון, ולהכי בגרמי שלא נתחדש חיוצא דחבלה שוב אינו חייב כלל. אלא דא"כ שוב צ"ע אמאי צפגם הוי ממון ולריך ליישב צאופנים אחרים, ואכ"מ.

והנה צדעת הרמב"ם דס"ל דלכך ליטנא דצניחקין פעור מיפטר לגמרי גם מחק, יש לחקור איך הדון צאדם דלחיק שור, אם אחר שילאח האצן מתחת ידו הוליא השור את ראשו או שהוא הוליא את ראש השור, אי נימא דמגלות ילפינן פעור לכל חיוצו מחיק או שהוא רק פעור צחבלה, ולפי הני"ל ילא דחפילו אם נימא דילפינן מהתם פעור לכל חיוצו מחיק, מ"מ צאדם דלחיק ממון יהיה חייב מדינא דגרמי. אולם צעיקר הספק נראה דמה שהרמב"ם הזכיר להאי מיעוטה דומלא פרע לממליא את עלמו רק צכלכות חובל ומחיק משמע שהוא רק פעור מיוחד צחובל, ולהכי צאדם דלחיק אדם שכל חיוצו הוא רק מהפרשה דחבלה מיפטר לגמרי, וכמו שצארנו לענין גרמי דכיון דלא נתחדש גרמי צפרשה דחבלה ממילא מיפטר לגמרי, ה"נ צממליא את עלמו כיון שנתמעט מחבלה מיפטר לגמרי, משא"כ צאדם דלחיק ממון יהיה חייב.

ט. ובדעת העור דס"ל דגם לליטנא דצניחקין פעור, הפעור הוא רק מארבעה דברים אבל צחה חייב. יש להסתפק צצאור שיעתייה, ד"ל דס"ל

וכה"ג מלאנו גם לפי הרמ"ה דס"ל דגרמי ליכא ארבעה דברים, וזאתו זה צ"י אופנים, או העטם משום דחצלה לא נחחדש חיוב דינא דגרמי, אלא שלחיוב נזק באדם דאזיק אדם אי"ל לחידושא דחצלה, או דסצרתו משום דגרמי הוי כהכשר נזקין ובהכשר נזקין ליכא ארבעה דברים כמו בשור דאזיק אדם, ולפי צ"י הדרכים ילא שאפילו אם בכל אדם דאזיק אדם הוי הנזק קנס, מ"מ בגרמי הוי ממון, דאם נימא דחצלה לא נחחדש גרמי, והנזק שחייב הוא כדן אדם דאזיק ממון, ודאי דהנזק יהיה חיוב ממון. וגם אם נבאר דגרמי הוי כהכשר נזקין, א"כ החיוב נזק הוא כשור דאזיק אדם, וזה לא החכר ברמז"ס דהוי קנס, וזאתו ש פ"י מנזקי ממון הי"ד נקע דהא הוי נמי קנס, אולם מדלא החכר בן ברמז"ס משמע דזה הוי ממון, וממילא גם גרמי דהוי כהכשר נזקין יהיה ממון, נמלא שחיוב נזק בגרמי יהיה יותר חמור מכל נזק דעלמא באדם דאזיק אדם, וכמו בשור דאזיק אדם יותר חמור מאדם דאזיק אדם. לענין זה.

דהפטור דממליא את עלמו נאמר רק גבי גלות, והא דמיפטור מארבעה דברים הוא מעטם אחר וכמו שביאר רבינו חננאל העטם משום דלא הוי פשיעה, וחיוב ארבעה דברים הוא דוקא בקרוב למזיד, ולפי"ז תהיה המחלוקת בין הלשונות אם כה"ג חשיב פשיעה או לא. מיהו י"ל צדעת העור דלעולם ילפינן מגלות ילפינן לפטור ממליא את עלמו גם בחצלה, אלא דדוקא חיוב ארבעה דברים שנחחדש בפרשה דחצלה נתמעטו, אבל חיוב נזק חייב גם בלא"ה, דלא גרע מאדם דאזיק ממון, ובאדם דאזיק ממון ליכא לפטורא דממליא את עלמו.

ואיכא נפ"מ בהך ספיקא, דאי נימא דמגלות לא ילפינן פטור בחצלה, ומה שפטרו מארבעה דברים הוא משום דלא הוי פשיעה, א"כ נזק דחייב הוא מהפרשה דחצלה ולשיטת הרמז"ס הוי קנס. אבל אי נימא דילפינן חצלה מגלות, והא דחייב נזק הוא משום דחיוב נזק איכא גם ללא הפרשה דחצלה, א"כ הוי חיוב ממון. ולפי"ז ילא שבממליא את עלמו החיוב נזק יהיה יותר חמור מכל חיוב נזק.

סימן כ

בענין גניבה בשטרות*

דדאין דינא דגרמי כ"ש דמחייב בדבר הגורם לממון, ותירלו בחד תירולא, דממאי דמחייב ר"מ צדינא דגרמי אין להוכיח שיחייב ארבע וחמשה בדבר הגורם לממון. וביאור דבריהם, דאי לאו דדבר הגורם לממון כממון דמי, אף אי דיינינן דינא דגרמי היה מתחייב רק מדין מזיק אבל לא היה ע"ז חיובי גניבה כיון שלא הכנים ממון חצירו לרשותו שהרי הוא לא גנב לעצמו את ההפסד של השומר וממילא לא היה מתחייב דו"ה, אבל הריב"א שם תי' באופן אחר, ומשמע דלא ס"ל האי סברא, וא"כ אזלי התוס' הכא בשיטת הריב"א, אלא דשיטתם באמת עשויה ביאור דמאי שיעא דינא דגרמי לחיובי גניבה.

עוד ל"ב מה שתירלו התוס' דכיון דאי איתיה לשטר צעין חייב להחזיר סלקא דעתך דכשמחזיר משלם הכפל עמו, ולי"ע דהא ודאי דליכא חיוב השבחה על השטר בתורת שט"ח אפילו כשהוא צעין כי היכי דליכא ע"ז חיוב מזיק, ומה שחייב להחזיר הוא רק משום דהשטר שייך לצעלים ואינו יכול לעכב ממון חצירו בידו, נהי דעל הגייר בתורת נייר בעלמא איכא חיוב השבחה דהו גופו ממון, הא אי"ז חיוב השבחה על המנה שבשטר, וא"כ מהיכ"ת הוי ס"ד שיהיה חיוב כפל על המנה שבשטר.

ס"ב ע"ב. תוד"ה ילאו שטרות, וא"ת למה לי קרא למעט מכפל והא אפילו איצדו צידים לא משלם קרן למאן דלא דאין דינא דגרמי כו' וי"ל כיון דכי איתא לשטר צעין חייב להחזיר סלקא דעתך דכשמחזיר משלם הכפל עמו. וכבר הקשו האחרונים (עי' ברכת שמואל ס"י לג) אמאי הקשו התוס' קושיתם דוקא אי לא דיינינן דינא דגרמי והא אפילו אם דיינינן דינא דגרמי הרי אין לחייבו אלא משום מזיק על שגרם ע"י גניבת או החק השטר שלא יוכל הלה לגבות את חובו, אבל מלד גניבה לא שייך לחייבו דגניבה החיוב הוא על שכנים לרשותו ממון חצירו ומלד דיני דגרמי נחשב רק שהזיק את החוב של חצירו, אבל לא נחשב שגנב את החוב שהרי לא הכנים ממון חצירו לרשותו, א"כ לא שייך לחייבו כפל בגניבת שטר.

ולכאורה נראה דבסברא זו נחלקו צ"י תירולי התוס' לקמן ע"א ע"ב, אהא דאמרינן התם אליבא דר"מ בגנב שור הכסקל מצית שומר ועצחו דמשלם דו"ה משום דר"מ סבר לה כרבי יעקב דיכול לומר הרי שלך לפניך וס"ל כר"ש דדבר הגורם לממון כממון דמי, והקשו התוס' למה ליה למימר דסבר כר"ש לימא דר"מ לטעמיה

* שער זה נערך ע"פ כתבי תלמידים, ועי' בזהרן שמואל סי' נג.

בבא קמא דף לג

רי"ד

שפתיה בהן

השן משפט תבא הלכות חובל בחבירו

מאירת עינים

סעיף י"א י"ח חייב בדי דבריו. ז"ל הטור וסעיף י"ג, דשוגג קרוב נמוך הוא ללא היה לו לעלות לנג שאין לו מעקה כיון שיכול ליפול כדום מלוה: י"ט ואם נתהפך. לשון הטור [שם], ואם נתהפך דרך נפילתו כדי שיפול על האדם להנאחו כדי שלא יתבט צהקרקע: סעיף י"ב (י"ט) כו חייב בנזקיה. לשון הטור [סעיף ט"ז], חייב בדי דבריו. וגם הממזר דכתיב בנזקיה, ר"ל כל נזקיה וזאת הנושא, דלאו בכלל נזקיה הוא דהא לא כיון לבישה, אלא בשאר דברים אע"ג דיש לו רשות לשמש עמה, מ"מ הו"ל לעיוני דלא יזיק, ודין המעות דטותן צהארבע דברים יתבאר צמימן מכ"ג מה עושה בהן ואך דין, גם צה"ע סימן

סימן תבא סעיף י"ג א) שנים י"א מ"מי שנפל מן הגג ברוח מצויה והזיק שחבלו זה בזה כו'. עיין במשנה מ"ט (ח"א) ס"י ש"א [קש"ב]: שאינה מצויה חייב בנזק בלבד ופטור מארבעה דברים י"ט ואם נתהפך חייב בכל אף כבושת

שכל המתכוין להזיק אף על פי שלא נתכוון לבייש חייב בכבושת. יב ^(ט)המזיק לאשתו בתשמיש המטה ^(כ)חייב בנזקה. ^(ל)האומר לחבירו ^(מ)קטע את ידי או סמא את עיני על מנת שאתה פטור הרי זה חייב בחמשה דברים שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך. הגה ^(נ)יש אומרים דאם אמר ליה צפירוש על מנת לפטור פטור אלא שאם לא אמר ליה צפירוש רק דברים שמשמען כן אלו דנין דבריו שלא פטרו ^(כז)אכונן שאמר ליה קטע ידי או סמא עיני ואמר ליה המזיק על מנת לפטור ואמר ליה הניק הן אלו דנין שנמניה קאמר הן ומייב המזיק.

יג ^(כח)שנים שחבלו זה בזה אם חבל האחד בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא ^(כט)משלם לו במותר נזק שלם ^(ל)ודוקא שהתחילו שניהם כאחד או ^(לא)לאחר שחבל ציונים ומקורות (י) שם ברמב"ם פ"א מחובל ומזיק דין י"ב (ד) עיין לעיל סימן מ"ח סעיף י"ג. (ט) שם ברמב"ם פ"ד מחובל ומזיק דין י"ג. (ז) שם ברמב"ם פ"ד מחובל ומזיק דין י"ג. (ח) טור סעיף י"ח שם הל"ש ב"ק פ"ח ס"י י"ח. (י) טור סעיף י"ט שם הל"ש ב"ק פ"ג ס"י י"ג.

קטע ידי כו', אלא ללמדנו דאם אמר צפירוש ע"מ לפטור דפטור אפילו בזה, ודוקא צהיק ממון הוא דפטרינן ליה אף בלשון המתפרש דנתמיה קאמר ומ"מ הטור והממזר לעיל רש סימן ט"פ ע"ש, ולא צעור דגופו, וללא אכעיר שזן דכתיב דגם י"א הללו לא חייביה נסתם אלא צהאשי אצריס, דזה אינו, ועיין צפירשה ודרישה כאן [סעיף י"ח] ולעיל צסימן ט"פ: סעיף י"ג (כז) ב"ג מוש"ם י"ז במותר נזק ש"ם. עיין לעיל צסימן

מ"ג מ"ש צהיק שור צעור צתשלומי צמותר נזק שלם, ומינה יש ללמוד לאדם צהאש: ערך להם

סעיף י"ב בסופו. רוצה בכך. אבל הכני פצעני חרי הם כנזקי ממון. ובי סעיף י"ג ב"ג בסוף פ"ח מחובל ומזיק (י"א). סעיף י"ג. ודוקא שהתחילו

כ"ג נראה באחד מכתבי ידו בכת"י אחר ק"צ ובדפוס: ק"פ.

ברש"י לפנינו: לש

נראה דצ"ל ח"ב

באר הגולה

סעיף י"א ת. שם [ברמב"ם פ"א מחובל ומזיק] דין י"ב, מימלא דרנה שם [ב"ק] דף כ"ז ע"א. א. פירש רש"י [שם ד"ה ואם נתהפך] לאמר שהתחיל ליפול צתמכוין ליפול על האדם להזיקו להנאחו, חייב על הנושא, ואע"פ שלא נתכוון ^(מ)שמוס צתמו, וכתיב הרב המגיד [שם], דע שג' חילוקים הם, כל זמן שיש צדדי פשיעה גמורה והו' הוא שאלה צבונה, חייב בדי דבריו ופטור מן הנושא, לא הימה שם פשיעה גמורה וג"כ לא נעשה צבונם גמורה, חייב על הנזק ופטור מן השאר וזהו רוח שאינה מלוה, וצבונם גמור כתיב המפרשים ז"ל שהוא פטור, ע"כ. וכתיב רבינו ירושם [נתיב ל"א ח"ב], כל אונס שהוא כעין גניפה פטור וכן כתיב המוס' [ב"ק כ"ז ע"ב ד"ה ושוואל ובי"ם פ"ב ע"ב ד"ה וסבר]. סעיף י"ב ב. שם [ברמב"ם] פ"ד [מחובל ומזיק] דין י"ג, צהאל דליפשתא שם צפ"ג [ב"ק] דף ל"ב ע"א, והטור סעיף ט"ו [כתיב שחייב בדי דבריו, וכתיב ע"ש], משמע שם דעל הנושא פטור דאינו חייב על הנושא ע"י צתמכוין. ג. שם [ברמב"ם] פ"ה דין י"א, משנה שם פ"ה דף ל"ב ע"א. וכתיב הרב המגיד, ודע דרבינו מפרש דר' יוחנן שם דף ל"ב ע"א דלמרי יש הן וכו', לא קחי ארשי אצריס דמתי' דלימא דטעמא דמתי' מפני שא"ל הן ממתינה וכדפירש רש"י ז"ל וד"ה ודבי יוחנן, אלא דר' יוחנן דינא צנאפי נפשא הוא וצנאפי ופלעני צדוקא, אלא צהאשי אצריס אפילו אמר הן בנחותא, חייב, וי"ש רבינו צהאשי אצריס צדוקא, אלא צהכני ופלעני ודאי הרי הן כנזקי ממון וכן עיקר, ולא הציא הרב ז"ל דין המדבר נמיה לפי שהוא פטור. ד. מימלא דר' יוחנן שם וכפירש"י [שם]. סעיף י"ג ה. טור סעיף י"ט, משנה בפ"ג [ד"ב] דף ל"ג ע"א. ו. שם [בסוד] צשם אצריס הלא"ש שם צפסקיו [ס"י י"ג]. *י. פירוש, לאחר שנפרדו זה מזה, ועיין לעיל צסימן *ח"כ.

באר היטב

מנוסת דפטור דהא לא מיון לה. סמ"ע [סק"י]: סעיף י"א ה. חייב בדי דבריו. ז"ל הטור, דשוגג קרוב נמוך הוא ללא היה לו לעלות לנג שאין לו מעקה כיון שיכול ליפול מן המטה. וזמנה א' מקיים עובדה כתיב ואל תעשה, דאשה קרקע עולם, ונפשות העושות ג' ע"ש: סעיף י"ב ה. בנזקה. ר"ל כל נזקיה, דאע"ג דיש לו רשות לשמש עמה, מ"מ הו"ל לעיוני דלא יזיק, ודין המעות דטותן צהארבע דברים יתבאר צמימן מכ"ג מה עושה בהן ואך דין, גם צה"ע סימן פ"א. סמ"ע [סק"י]: ז. חייב בחמשה דברים י"ט ואם נתהפך חייב בכל אף כבושת. יב ^(ט)המזיק לאשתו בתשמיש המטה ^(כ)חייב בנזקה. ^(ל)האומר לחבירו ^(מ)קטע את ידי או סמא את עיני על מנת שאתה פטור הרי זה חייב בחמשה דברים שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך. הגה ^(נ)יש אומרים דאם אמר ליה צפירוש על מנת לפטור פטור אלא שאם לא אמר ליה צפירוש רק דברים שמשמען כן אלו דנין דבריו שלא פטרו ^(כז)אכונן שאמר ליה קטע ידי או סמא עיני ואמר ליה המזיק על מנת לפטור ואמר ליה הניק הן אלו דנין שנמניה קאמר הן ומייב המזיק. יג ^(כח)שנים שחבלו זה בזה אם חבל האחד בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא ^(כט)משלם לו במותר נזק שלם ^(ל)ודוקא שהתחילו שניהם כאחד או ^(לא)לאחר שחבל ציונים ומקורות (י) שם ברמב"ם פ"א מחובל ומזיק דין י"ב (ד) עיין לעיל סימן מ"ח סעיף י"ג. (ט) שם ברמב"ם פ"ד מחובל ומזיק דין י"ג. (ז) שם ברמב"ם פ"ד מחובל ומזיק דין י"ג. (ח) טור סעיף י"ח שם הל"ש ב"ק פ"ח ס"י י"ח. (י) טור סעיף י"ט שם הל"ש ב"ק פ"ג ס"י י"ג.

גליון בחרש"א

סעיף י"א. ואם נתהפך חייב בכל. עיין גליון סעיף א' בהג"ה. סעיף י"ב. המזיק לאשתו בתשמיש המטה. אף דנשות קטעדי, כיון שהוא עבד מעשה ולא משרתו דר עמו תמיד בבית אחד ואי אפשר להשמר ממנו, לכך יוכל להוציאו ע"ש. ולפ"ז אם היה המשרת בוחר מעצמו לישבע על ככה אין יכול בעה"ב להוציאו, ומסתמית דברי הרמ"א לא משמע כן בצ"ע.

תוספת מכת"י רבינו המחבר על תיבת גמרא ד"ב ט"א.

דלעיל

בבא קמא דף לג

מאירת עינים

חשן משפט תבא הלכות חובל בחבירו

שפתי כהן

רמז

(כגו) כדן חזר גם הוא מיד בו. גם נטור [סעיף י"ט] כתב כלן כהאי לישנא ז"ל, או לאחר שחנל זה נחצרו חזר גם הוא מיד וחנל בו, חנל בו. וזפריקה כתבתי לנכארה נראה דהאי מיד ט"ס הוא, דלס השני חזר וחנלו מיד בעדו נמימוס הוא פטור, וגם לעיל נטור סימן ח"ב שני שורים לא כתבו הטור ומור"ם לבינת מיד, אלא ז"ל, או לאחר שנפרדו זה מזה חזר השני בו, ושמיהן נטור נפרק המניח [ב"ק דף ל"ג ע"א] נמטנה אהם, גם נאשר"י ע"ה [פ"ג סי' י"ג] לא כתב מינת מיד, אלא ז"ל, או לאחר זמן שחנל זה בו, ור"ל לאחר זמן שחנל נפרדו זה מזה ועבר מימומן. והחוק לומר שגירסת

(ב) וכן הוא הדיון לענין גרופים וביישים בו. עיין במשנת ר"א ו' חיים סי' נ' וסי' ל"ג וסי' ק"א [קש"ב]: (ג) אתה מכוב כמבזר בו. עיין ניימוקי מהר"ם מריצורק דיני בושח ד"ה דין הקורא לחבירו ונש"ש פ"מ דב"ק סי' מ"ב [קש"ב]:

זה בחבירו כ"חזר גם הוא מיד וחבל בו אבל אם התחיל האחד השני פטור שיש לו רשות לשני לחבל בו כ"כדי להציל עצמו (ב"בא"ו) וכן הוא לענין גידופים וביישים המתחיל פורע הקנס. לראובן שהכה לשמעון וחזר שמעון ובל להכותו לראובן ונאמתה אשמו של ראובן והמזיקה בשמעון והוא נתק ידיו והכה אותה פטור. ועיין

לקמן סוף סימן חכ"ד איש ואשה שחנלו זה בזה. ומיהו צריך אומדן אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב. (ב"בא"ו דף ק"א) לענין חבלה שמשלם לו ארבע דברים דהיי אדם המזיק בשוגג חנל פטור על הוצאת דהא לא כיוון לבייש (ב"בא"ו דף ק"א) ולכן המכה חצירו וחצירו קראו ממזר פטור שנאמר (ב"בא"ו דף ק"א) חס אחד קרא לחצירו וכן הוא אומר לו (ב"בא"ו דף ק"א) ממזר פטור ציונים ומקורות יט) הגהות מנדי דקדושין סי' תקנ"ד. ד"מ י"ט. (כ) מהר"י וויל סי' כ"ט. ד"מ ע"ב. (ל) מהר"י וויל סי' ע"ב. ד"מ ע"ב. (מ) שם מהר"ם אור זרוע. (נ) דברים י"ט ו'. (ז) מהר"י וויל סי' פ'. ד"מ ע"ב. (ז) ממנהדרות באה"ג ואל"ף בשמטה תיבה זו. (4) הסמ"ע סק"ד והגרי"א סק"ד כתבו דתיבה זו ט"ס. ועיין בסמ"ע מ"ש להגיה בשו"ע, ועיין ט"ז.

הנראשון כדי שלא יחנלו עור, פטור, דאין הלשון סוגל פירוש זה. וגם קשה מ"ל להרא"ש והטור לחלק בזה מאחר דהמשנה השוומן יחד, גם נקטור פסקי הרא"ש כתב שניהן נלשון אחד. לכן נראה דט"ס הוא, וה"ג דברי הטור והמחבר, או לאחר זמן שחנל זה נחצרו חזר גם הוא חנל בו, או החיוב על שניהן ומשלים נמוטור נוק שלם, חנל חס המתחיל האחד וחזר השני חנלו בו מיד, השני פטור, והיינו ללישנא דהרא"ש דפרק המניח הנ"ל דוק. והשמה אמי שפיר הא דמסקי מור"ם וכתב אדברי המחבר ז"ל, וכן הוא לענין גידופים בו, עד וכן חס קרא לחצירו וכן השני קראו ממזר פטור, ולא מסייבין להשני משום דהיה לו לתבעו דין דוק. ועיין מ"ש מור"ם חס נסימן ח"ב המהמר על המחבר, שחס סהם ולא חילק כלל וכאן חילק וכתב דלס האחד המתחיל השני פטור, וכתבתי ע"ה [סק"ד] יסוד נכון ולא קשה מיד, ע"ה: (ב"בא"ו דף ק"א) כ"כ די להציל עצמו. דלפילו אחרים חייבין לחנול בהחלט כדי להציל חצריהן כמ"ש הטור והמחבר נסימן חכ"ד [ראה טור סעיף ג"ד ומחבר סעיף א', ע"ה], כ"כ הוא עלמנו: (ב"בא"ו דף ק"א) הוא לענין גידופים בו, וכתב מהר"ם מריצורק [דיני בשח ד"ה דין ראובן הפשיע], לרובן טען על שמעון שקראו ממזר, ושמעון אומר שמתחילה לחס לו בלאו שהוא ממזר לכן נתרמו וא"ל כן, אומדנא דמוכח הוא כיון שקראו פתאום ממזר ודאי האמת אמו, עכ"ל, וא"ל לישנא ע"ה וכמ"ש לעיל סימן ח"ך סעיף (ל"ה) [ל"ג], עכ"ל ד"מ י"ט: (כ"ז) כיון ובאתה אשתו בו. וכתב ניימוקי מהר"ם [מריצורק דיני בושח ד"ה דין שמרת פניהן] דדין אשה לענין ציון כדן איש, ואם אין האיש רואה שמתכוון אשמו לר"ך לפדותה נמנון כפי אשר ישימו עליו, ה"כ, ועיין לקמן סימן חכ"ד סעיף * י"י מזה:

אולי צ"ל: סי' ר"א חס סעיף ע"ב וסק"ד ובפרשה שם סעיף י"ג

מורה ורב

לאחר שחבל האחד וישב לו, ובא השני וחזר וחבל בו, הוה מעשה חדש וחייב כמו הראשון, או משלמין במוטור נוק שלם, אבל אם ב' חבלו בשעה אחת אלא שאחד התחיל קודם לחבירו, ובעוד ברוגגו ועוסק להכותו בחבירו, חבל בו השני, המתחיל חייב. ומ"ש השו"ע והטור [סימן ח"ך חזר בו מיד, בזה קמ"ל דחיקף לאחר גמר מעשה ראשון חייב גם השני בחזרתו לחבול

באר הגולה

1. וכתב מהר"ם מריצורק [דיני בושח ד"ה דין ראובן הפשיע], ע"ה לרובן טען על שמעון שקראו ממזר, ושמעון אומר שמתחילה לחס לו בלאו שהוא ממזר לכן נתרמו וא"ל כן, אומדנא דמוכח הוא כיון שקראו פתאום ממזר ודאי האמת אמו, עכ"ל, וא"ל לישנא ע"ה כמ"ש לעיל סימן ח"ך סעיף ל"ח [ל"ג דברכי חשון]. סמ"ע [סק"ד] נטס דלכי משה [סעיף י"ט]. ת. וכתב ניימוקי מהר"ם [מריצורק שם ד"ה דין שמרת פניהן] ע"ה דדין אשה לענין ציון כדן איש, ואם אין האיש רואה לפדותה נמנון כפי אשר ישימו עליו ה"כ, ועיין לקמן סימן חכ"ד סעיף (ח) [סי' מזה]. סמ"ע [סק"ד] * נטס דלכי משה [סימן ח"ך סעיף ל"ג]. ט. שם [בסוד כאן סעיף י"ט] ונטס [ברא"ש].

באר היטב

י. מיד. עיין נמ"ע [סק"ד] שכתב דהאי מיד ט"ס הוא, ע"ה נאורק. יא. כדי להציל עצמו. דלפילו אחרים חייבים לחנול כדי להציל חצריהן כמ"ש נסימן חכ"ד, ונ"ל דהוא כ"כ די להציל עצמו. עיין במשנת ר"א ו' חיים סי' נ' וסי' ל"ג וסי' ק"א [קש"ב]: יב. וביישים. עיין במשנת ר"א ו' חיים סי' נ' וסי' ל"ג וסי' ק"א [קש"ב]:

והמוציא שם רע, נהי שפטור מהבושת שהרי קיבל דינו, מכל מקום צריך להתודות ולומר ברבים ששקר דיבר ומבקש מחילה, עכ"ל, והביאו להלכה תשובת שכתב יעקב ח"א סי' קע"ט, ע"ה עור בח"ב סי' קע"ט מענין זה. ועיין בתשובת חות יאיר סי' ס"ה שכתב הרבה כליים בענינים אלו:

גליון מהרש"א

סימן תכ"א סעיף י"ג. חזר גם הוא מיד בו. בסמ"ע [סק"ד] הגיה חיתבת מיד בו שט"ס היא, ולא מתישב כלל מ"ש אם התחיל האחד בו דהא גם ברישא מיידי שהתחיל האחד, אלא היה לו לומר אבל אם חבל בו מיד פטור דזה הוא היפוכו דרישא לפ"ל. ונ"ל דאין כאן ט"ס, דתחילה כתב באם התחילו שניהם כאחד ממש, או החיוב על שניהם בשוה, ואח"כ אמר אם

סימן תכ"א סעיף י"ג. וחבל בו הרבה חייב. י"ג. ח"כ כ"כ פ"ג סי' כ"ו מפדש דלנו מיכ [כ"ז] על המלות ומיחוס שפעה אמוכה אחר שהשמיט ונלל חס עלמנו מן המכה חף דהוי כאלונו בעוד חס לננו, חנל אלו מיכ על מה של דקדק נהכאוח והלפני נעמ שהנרן להכות להציל עלמנו, חף שהיה יכול להציל חס עלמנו נהכאוח קטנה, דלן חס עליו נמוטור נדקק נמנוטור, יעו"ש נאשר"י והמתק דנציו:

בש"מ ר"א כתוב בס"מ

וְגַם-בְּעֵלְיוֹ יוֹמַת: ֹא אִם-כֹּפֵר יוֹשֵׁת עֲלָיו וְנָתַן
 פְּדִיָן נַפְשׁוֹ כִּכְלֹ אֲשֶׁר-יוֹשֵׁת עֲלָיו: ֹא אֹזֶבֶן
 יָגַח אֹזֶבֶת יָגַח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לָּוִי:
 לֹב אִם-עֶבֶד יָגַח הַשּׂוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף |
 שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשּׂוֹר יִפְקָד: ֹס
 לֹב וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִי-יִכְרֶה אִישׁ בַּר
 וְלֹא יִכְסֶנּוּ וְנִפְלֵ-שְׂמָה שׂוֹר אוֹ חֲמוֹר:
 לֹד בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף יוֹשֵׁב לְבַעֲלָיו

יתקטל: ל אם ממון ישוון עלוהי
 ויתן פרקן נפשה ככל דישוון
 עלוהי: לא או לבר ישראל יגח
 תורה או לבת ישראל יגח פדינא
 הדין יתעבד לה: ל אם לעבדא
 יגח תורה או וקאמתא כספא
 תלתין סלעין יתן לרבונה ותורה
 יתרגם: ל וארי יפתח גבר גב או
 ארי יכרה גבר גב ולא יכסינה
 ויפל תמן תורה או חמרא:
 לו מרה דגבא ישלם כספא יתיב
 למרוהי ומיתא יהי דילה: לה וארי
 יגף תור דגבר ית תורה דחברה

והמת יהיה לו: ס לה וכי יגף שור איש את שור רעהו ומת

רש"י

הכרייה לא כל שכן, אלא להביא כורה אחר כורה שהוא מייבץ
 (בבא קמא נא): וְלֹא יִכְסֶנּוּ. הא אם כסו פטורייט (סס נה:).
 ובמספר ברשות הרבים דבר הכתוב: שור או חמור. הוא
 הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור אנו
 למדין אותו שור שור משבת, שנאמר (להלן כג יב) לְמַעַן יָנוּס
 שׂוֹרֶךְ וְחַמְרֶךָ, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר
 במקום אחר (דברים ה יד) וְכָל פְּקֻמָּתְךָ, אף כאן כל בהמה וחיה
 כשור (בבא קמא נד:). ולא נאמר שור וחמור, אלא שור ולא
 אדסי חמור ולא כליסי (סס נג:). (לד) בַּעַל הַבּוֹר. צעל
 המקלה, אף על פי שאין הכור שלו, שעשאו ברשות הרבים,
 עשאו הכתוב צעליו להחייב צנוקיו (בבא קמא טו:). כֶּסֶף
 יוֹשֵׁב לְבַעֲלָיו. ישע לרבות שוה כסף, ואפילו סובין (בבא
 קמא ז:). וְהַמֵּת יִהְיֶה לָּוִי. לניזק. שמן אח הנבילה ונוטלה
 בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (בבא קמא י: מכלתא
 מס' דמיקון ה:). (לה) וְכִי יִגּוֹף. ידחוף. בין בקרניו בין בגופו
 נגיפה אלא לשון מכה (מכלתא מס' דמיקון י:). שור איש. שור

מנין, תלמוד לומר והמת? (מכלתא דרשב"י כה): וְגַם בְּעֵלְיוֹ
 יוֹמַת. בידי שמים. יכול בידי אדם, על רציחתו אמה הורגו ואי אמה
 הפכה רצח הוא (בבבא נה לה כה), על רציחתו אמה הורגו ואי אמה
 הורגו על רציחת שורו (פסולין עו:). (ל) אִם כּוֹפֵר יוֹשֵׁת
 עֲלָיו. 'אם' זה, אינו חלוי, והרי הוא כמו אם כסף פלוני
 (להלן כג נד), לשון 'אשר', זה משפטו, שישימו עליו בית דין
 כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי נזק, דברי רבי ישמעאל.
 רבי עקיבא אומר דמי מניק (בבא קמא כו. מכלתא מס' דמיקון י:).
 (לא) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה. לפי
 שנאמר והמים איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים,
 תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכלתא
 מס' דמיקון יא:). (לב) אִם עֶבֶד או אִמָּה. כנעניסי
 (מכלתא מס' דמיקון יב:). שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן. גזירת הכתוב
 הוא, בין שהוא שוה חלף וזו בין שאינו שוה אלא דינרי.
 והשקל משקלו ארבעה זבזים, שהם חצי אוקיא למשקל הישר
 של קלומי"א: (לג) וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר. שהיה מכוסה
 ונלוה: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפמחה חייב על

שפתי חכמים הקצר

כדלעיל (פסוק כח), דהתם אכן שכיח יותר ששור יזיק, אבל הכא יותר גבי
 בור שכיח יותר שבהמה דקה תפול לחוכו (דב"ט). צב. גזירת הכתוב
 דעל אדם פטור בבור, אפילו בלילה וסומא דלא יכלו להסתכל בהילוכם
 (רא"ם). וְלֹא נָקַט אִפְסָא 'חמור' ולא אדם, כי או לא יתמעטו עבד
 ושפחה, לפי שדומים לחמור (ראה ב"ק פט). (מנח"י). צג. אפילו נפל חמור
 וכליו, חייב על החמור ופטור על הכלים (ב"ק נב). (רא"ם). צד. כְּלוֹמוֹר,
 לאו דווקא בור, אלא אפילו כל היוק, ומפני שהבור תקלה ברשות הרבים
 לעוברי דרכים, כינה התקלה בשם בור (קצרו"ט). צה. וְהָא דְכָתִיב (להלן
 כד) מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ וְכָתֵב רִשְׁיִי שֶׁהַנִּזְקֵק מִשְׁלָמִים מִן הָעֵידוּת דְהֵינּוּ מִן
 הַמּוֹבָחָר שֶׁבְקֻדְמוּתוֹ, תירץ רב הונא בריה דרב יהושע בגמרא בבא
 קמא (ו:), דזהו רק כשבא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב
 הוא, דאי לא מזדבן הכא, מזדבן הכא (גו"א). צו. וְאִין לְפִרְשׁ יִלְמִזִּיק,
 שמאחר ואמר שמשלם את הנזק, למה לי זיהמת יהיה לר', פשיטא
 שמכיון ששילם תהיה הנבילה שלו (רא"ם).

פג. אב"ל בלא זה תהיה תיבת 'והמת' מיותרת, דהא כתיב לעיל (פסוק
 כח) וְכִי יִגַּח וְגו' ומה' (רא"ם). פד. ומה שכחוב 'אם כופר יושת עליו'
 היינו שיכול לפדות עצמו בממון (פסולין טו), אבל אם אין לו ממון
 לפדות עצמו יומת (גו"א). פה. וְאִם תֹּאמַר, אם כן 'איש או אשה' למה
 לי, ויש לומר דאיצטריך לחייב על הגדולים, דאין עונשין מן הדין
 (רא"ם). פז. מִדְּמִשְׁלָם שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים וְלֹא כּוֹפֵר, על כרחך לא בעבד
 עברי איירי (רא"ם). פי. וְלֹא תִימָא דַּרְק בְּשׂוּה יוֹתֵר מִשְׁלָם מִשְׁלָם
 שְׁלֹשִׁים, אבל בשוה פחות לא, דלא יהא הניזק נשכר סתם, לכן פירש
 דכן הוא גזירת הכתוב (גו"א). פח. שְׁאֵם אַחַד חִפְר תִּשְׁעָה טַפְחִים
 וְהַשְּׂנִי הַשְּׁלִימִי עַד עֶשְׂרֵה שְׂהוּא רֵאוּי לְהַמִּית, האחרון חייב אף על
 הנוזקים, והראשון פטור אף על הנוזקים, שהרי על המיתה פשיטא דפטור
 (רא"ם). פט. דְלֹא תִימָא דְלֹא סָגִי בְכַסְוִי עַד שִׁמְלָאנָה עִפּוֹר (רא"ם).
 צ. אב"ל החופר בחוף רשותו פטור, שיכול לומר לניזק תורך ברשותי
 מאי בעי' (רא"ם). צא. וְלֹא שִׁיךְ לְפִרְשׁ כֹּאן 'דיבר הכתוב בהווה'

וּמְכַרְוּ אֶת־הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצְוּ אֶת־כַּסְפּוֹ וְגַם
אֶת־הַמֶּת יַחְצוּן: לו או נודע כי שור נגח
 הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם
 ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו: ס
 לו כי יגנב איש שור או־שה וטבחו או מכרו
 חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע־צאן
 תחת השה: כב א אם־במחירת ימצא
 הגנב והכה ומת אין לו דמים: ב אם־זרחה השמש עליו דמים לו

וימות ויזבנון ית תורא חיא
 ויפלוגון ית כספה ואף ית דמי
 מיתא יפלוגון: לו או אתידע ארי
 תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי
 ולא נטרך מרה שלמא ישלם
 תורא חלף תורא ומיתא יהי
 דילה: לו ארי יגנב גבר תור או
 אמר ויכסנה או יזבנה חמשא
 תורין ישלם חלף תורא וארבע
 ענא חלף אמרא: א אם
 במחירתא ישתכח גנבא ויתמחי
 וימות לית לה דם: ב אם עינא

דשיי

של אישי: ומכרו את השור וגו'. בשום הכתוב מדבר,
 שור שזה מאחיס שהמית שור שזה מאחיס, בין שהנבילה שזה
 הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת
 וזה חצי החי וחצי המת, נמלא כל אחד מפסיד חצי נזק
 שהזיקה המיתה. למדנו שהסם משלם חצי נזק, שכן השוין
 אחת למד לשאינן שוין כי דין הפס לשלם חצי נזק לא פחות
 ולא יותר, או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר
 הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק
 משתכר הרבה כשהנבילה שזה לימכר לנכרים הרבה יותר
 מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק
 נשכר, או פעמים שהמזיק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם,
 שחצי דמי שור המזיק שוין יותר מכל דמי שור המזיק, ואם
 אמרת כן הרי תס חמור ממועד, על כרחך לא דבר הכתוב
 אלא בשוין ולמדך שהסם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד
 לשאינן שוין, שהמשלם חצי נזק שמיין לו את הנבילה, ומה
 שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך (בבא קמא
 ג. מכלתא ס.ו). ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם
 חציו, ללמד שאין הסם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת,
 אין המזיק נוטל אלא הנבילה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו
 יפסיד, או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות זוז,
 אינו נוטל אלא את השור, שלא נחייב הסם לחייב את בעליו
 לשלם מן העליה (בבא קמא ט.ו): לו או נודע, או לא היה תשיט,
 אלא נודע כי שור נגח הוא היום ומחמול שלשום, הרי שלם

נגיחות (בבא קמא כ.ו): שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת
 יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שיסתלם ניזק כל
 נזקו (בבא קמא י.ו): (לו) חמשה בקר וגו'. אמר רבן יוחנן
 בן זכאי, חס המקום על כבודן של צריות, שור שהולך צרוליו
 ולא נחזהו צו הגנב לנושאו על כספו, משלם חמשה, שה
 שנושאו על כספו, משלם חרבעה הוהיל ונתכזהו. אמר רבי
 מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו
 ממלאכתו, משלם חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, חרבעה
 (מכלתא מס' דמזיקין י.ו): תחת השור תחת השה. שאין
 הכתוב י, לומר שאין מדת תשלומי חרבעה וחמשה ניהגת
 אלא בשור ושה בלבד (בבא קמא ט.ו): כב (ה) אם
 במחירתא. כשהיה חותר"א את הצית: אין לו דמים. אין
 זו ראיסה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם
 בא להרגך השכס להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא
 שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושומק,
 לפיכך על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל המזון כנגדו יהרגנו
 (יומא ס.ו): (ב) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין
 משלב, אם ברור לך הדברי שיש לו שלום עמך כשמש הזה
 שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפילו
 יעמוד בעל המזון כנגדו, כגון אב הסותר לגנוב ממון הבן,
 בידוע שרחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשותי
 (פנהדרין ע.ו. מכלתא מס' דמזיקין ג. יו): דמים לו. קפי הוא חשוב,
 וראיסה היא אם יהרגנו בעל הצית:

שפתי חכמים הקצר

'שה' דרישא ו'שור' דסיפא למה לי (רא"ם). קב. ולא תאמר ילפינן
 'שור' 'שור' משבת (ראה רש"י פסוק לג) והכל בכלל (רא"ם). א. פירוש
 בעת ההפירה (רא"ם). ב. דאם כפשוטו קשה, וכי עליו בלבד זרחה
 (דב"ט). ג. לא ברור ממש, אלא אם כן היא הסברא שלא יהרגנו הגנב,
 וכגון אב על הבן. אבל באם הסברא מוכחת שבדאי להרוג בא, אזי
 השכס והרוג אותו (רא"ם). ד. ואם ידוע בבירור שהאב בא על הבן
 להרוג, אזי יקדים ויהרוג אותו. וכן אם ידוע בבירור שהבן בא על האב
 ושלום עמו ולא בא להרוג, אסור להרוג (גרי"א).

צו. ולא תפרש כי יגח שור את האיש, דהא כתוב אחריו 'את שור רעהו'
 (רא"ם). צח. פירוש, מן המעולה שבנכסיו (ביק טו.) (אמ"ש). צט. כי
 בכל מקום בא מלת 'או' להשוות הדברים יחד שיהיו שוים, וכאן כיוון
 שאין הדינים שוים היה לו לומר 'אם'. לכן פירש ד'א' לא קאי על הדין,
 אלא על השור, ובזה הם שוים דיכול השור להיות מועד כמו הם (גרי"א).
 ק. וכן הוא פירוש הכתוב 'שלם ישלם שור תחת השור עם המת שיהיה
 לו' (אמ"ש עפ"י רמב"ן). קא. דלא היה לו לכתוב אלא 'כי יגנב איש
 שור וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה',

ונ"ל לפרש דלר' ישמעאל דאמר יושם השור עד שיושם בב"ד ויחליטוהו לגיזק הרי הוא של מזיק, ומי שלקחו ממנו רשאי לחרוש בו ואינו נמנע, אבל לר"ע הוחלט השור ושותפי נינהו ואם מכרו מזיק אינו מכור ואין ללוקח לחרוש ²⁰⁹ כנ"ל שכבר זכה בו ניזק.

הא דתניא שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש, ברייתא כולה ר' ישמעאל היא ²¹⁰, ופריש הקדישו מוקדש משום דר' אבהו. כלומר ומוסיף הניזק כל דהו ופודהו, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. מסתברא דלרבנותא נקט הא דר' אבהו ²¹¹, כלומר ואפילו בשור בעל מום, דאי בתם לר' ישמעאל דסבר בעל חוב הוא הקדש הגוף מוציאו מידי שעבוד, וכדרב' דאמר ²¹² הקדש חמץ ושחרור מוציאין מידי שעבוד.

פשיטא מהו דתימא התם הוא דאמר ליה ²¹⁸ מאי חסרתין קמ"ל. זו גירסת הספרים ²¹⁴, ופירושו פשיטא למה לי למידק מסיפא הא שמעינן לה מרישא דקתני הקדישו מוקדש ²¹⁵, ומינה איפשיטא לן דמזיק שעבודו פטור ²¹⁶. ויש נוסחא אחרת במקצת הספרים ²¹⁷ מהו דתימא הכא הוא דלא חסריה ולא מידי זיקא בעלמא הוא דשקיל מיניה קמ"ל. והכי פירושו למה ליה לרב הונא למימר זאת אומרת, פשיט' דודאי זאת אומרת כן ²¹⁸. ופריק אצטריך ליה לאשמועי' דאי לא הוה אמינא בעלמא המזיק שעבודו של חברו חייב, ושאני הכא דלא אזקיה ולא מידי, דזיקה בעלמא הוא דשקיל מיניה, קמ"ל דכל מזיק שעבודו כן. והראב"ד ז"ל

הקדישו ניזק איכא בינייהו. והוא הדין ¹⁹⁸ כשמכרו ניזק איכא ביניהו, דלר' עקיבא מכור, וכדאיתא לקמן בסמוך דתני רב תחליפא מכרו אינו מכור ואמרי' עלה מני ר' ישמעאל היא.

הכא לרבנותא נקט הקדישו לומר דלר' ישמעאל אפילו הקדישו ניזק אינו צריך פדיון כלל. ואע"ג דכי הקדישו מזיק מוקדש אפי' לר' עקיבא ¹⁹⁹ משום דר' אבהו, משום דבהקדישו מזיק שהיה השור שלו איכא משום גורה דר' אבהו, אבל הקדישו ניזק לר' ישמעאל ליכא למיחש לדר' אבהו, דהרי זה כמקדיש שור המוחזק לתברו.

[לג, ב] למח ²⁰⁰ הוא מכור לרדיא. פירש"י ז"ל וכן הראב"ד ז"ל ²⁰¹ שאם חרש בו לוקח אין מעלה שכר לניזק, ולפי דבריהם לר"ע דאינו מכור מעלה לוקח שכר לניזק ²⁰². ואני מסתפק בדין זה, דמזיק לר"ע כשמכרו כגזול ²⁰³ הוא, דהניזק שותף הוא, וגזול שור וחרש בו אינו מעלה שכר לניזק ²⁰⁴, דלאו אדעתא דשכירות נחת ביה, וכל הגזולים משלמים כשעת הגזילה, וכדאיתא נמי לקמן בריש פרק הגזול קמא ²⁰⁵ גבי ההוא דגזל פדנא דתורי, ולוקח מגזולן כגזולן דאתי מיניה [דמי]. דאיהו נמי לאו אדעתא דשכירות נחת, וכדאמרי' נמי בפרק הגזול ²⁰⁶. ואמרי' נמי התם ²⁰⁷ התוקף בספינתו של חברו ועשה בה מלאכה אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אין לו אלא פחתה, ולא פליגי אידי ואידי דקיימא לאגרא הא דנחית אדעתא דאגרא והא דנחית אדעתא דגזולנותא ²⁰⁸.

והגר"א הנ"ל הע' ²⁰¹ כתבו דמכאן ראייה לשיטת הרמב"ם דהברייתא אולא כר"ע, וכ"כ התורת חיים. ועי' בביתאור הגר"א שם סק"ו. ²¹² לקמן צ ריש ע"א. ²¹³ בראב"ד ולפנינו הגירסא: דאמר ליה לא חסרתין ולא מידי. וכ"ה בתשו' המיוחסות סי' רמ דאמר ליה לא חסרתין מידי. ²¹⁴ כלומר ולא גרסינן דא"ל זיקא בעלמא שקלי מינך וכו'. (ובתשו' הנ"ל גורס רבנו: זיקא הוא דקא שקלי מיניה). ²¹⁵ כ"כ הראב"ד בתחילת דבריו, אולם הוא דוחה פי' זה, וכותב דהקושיא היא דשמעינן לה ממתני' דגיטין. ²¹⁶ בתשו' המיוחסות הנ"ל ובת"ג סי' קח כתב רבנו דמזיק שעבודו של חברו חייב, וכן מבואר במיוחסות סי' נו. ²¹⁷ כ"ה בראב"ד ובתשו' רבנו ח"ג הנ"ל. ולפנינו בשינויים קלים. ²¹⁸ כ"כ הראב"ד ורש"י.

כתב על דברי הראב"ד: ועם כל זה לא ירדתי לסוף דעתו מהיכא תיתי דבפלגא נזקא לימא ליה זיל שלים, ולא נמצא כדבריו לא בפירוש רבנו שלמה ז"ל ולא באחד מן המפרשים. ¹⁹⁸ וכ"כ הראב"ד. ¹⁹⁹ כדאמרינן לקמן בע"ב. ²⁰⁰ קטע זה ליתא בכינא"ב ובכ"י ואיתא בשטמ"ק בשם רבנו. (ותקנת עפ"י השטמ"ק). ²⁰¹ וכ"כ ר"ח. ובביתאור הגר"א חו"מ סי' חז סק"א דייק מלשון הרמב"ם דס"ל כרבנו, וכן דעת המ"מ פ"ח מנזקי ממון ה"ו. ²⁰² כ"כ הראב"ד (בשטמ"ק, ובחידושים נשמט בטעות הדומות) להדיא. ²⁰³ בשטמ"ק: כמתכוין לגזול הוא. ²⁰⁴ נראה שצ"ל לנגזל. ²⁰⁵ צו, ב. ²⁰⁶ צו, א. ²⁰⁷ צו, א. ²⁰⁸ וכ"כ המאירי בשם ויש מפקקים. ²⁰⁹ בשטמ"ק: ואין ללוקח לחרוש, ואם חרש נ"ל שכבר זכה בו. ²¹⁰ וכ"כ הראב"ד. ²¹¹ המ"מ